

**“Jeg vil inn i Forsvaret – hvem er jeg?”
– en kvantitativ studie**

Maria Fleischer Fauske

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)

20. juni 2011

FFI-rapport 2011/01204

1124

P: ISBN 978-82-464-1941-1

E: ISBN 978-82-464-1942-8

Emneord

Spørreundersøkelse

Statistikk

Førstegangstjeneste

Kvinner i Forsvaret

Godkjent av

Frank Brundtland Steder

Prosjektleder

Espen Skjelland

Avdelingssjef

Sammendrag

FFI-prosjektet “Forskning på årskull” har blant annet som oppgave å identifisere målrettede tiltak for å motivere både menn og kvinner til tjeneste i Forsvaret. Prosjektet undersøker også hvordan kultur og holdninger i Forsvaret bidrar til å hemme eller fremme mangfoldet i organisasjonen.

Denne rapporten beskriver en analyse av tre ulike spørreundersøkelser. Prosjektet har fått tilgang til grunnlagsdata fra Sesjon del 1 fra 2009 og 2010, undersøkelsen “Moderne ungdom og fritid”, som ble gjennomført blant elever i ungdomsskole og videregående skole i 2007–2008, samt “Befalsskolestudien – Felles opptak og seleksjon 2010”.

Hensikten med denne komparative, statistiske analysen har vært å identifisere ulike karakteristika ved personer som tiltrekkes av Forsvaret og ved personer som ikke gjør det. Slik kunnskap er nyttig i forbindelse med både rekruttering til Forsvaret og forståelse av organisasjonens kultur og egenart.

Studien avdekker noen av forventningene ungdom har til Forsvaret og hva som motiverer dem til å ønske å gjøre tjeneste. Et funn er at gutter og jenter stort sett har de samme motivasjonsfaktorene for å ville tjenestegjøre. Dette handler om at de ønsker å teste seg selv og at de vil være aktive og slite litt. De “mykere” motivene, som for eksempel muligheten for å drive fredsarbeid, motiverer ikke i like stor grad.

Den typiske gutten som ønsker seg til Forsvaret er en aktiv gutt i god fysisk form, som ofte omgås venner og selv vurderer at han lett kommer i kontakt med andre mennesker. Utover dette har studien ikke funnet noen faktorer som i betydelig grad bidrar til at gutter ønsker seg til Forsvaret. Den typiske jenta som ønsker seg til Forsvaret er en aktiv jente i god fysisk form, som bor i en landkommune, gjerne en kommune hvor Forsvaret har betydelig tilstedeværelse. Det er ingen betydelig forskjell på sosiale egenskaper hos jenter som er interessert i Forsvaret og jenter som ikke er det.

English summary

The purpose of the FFI project “Research on annual age cohorts” is to identify measures for better recruitment and reduced turnover of men and women in the Norwegian Defence. The project also looks into how the organizational culture affects the variety in the organization.

This report describes how the project has analyzed three surveys performed in recent years. These three surveys are Sesjon del 1, “Moderne ungdom og fritid” and “Befalsskolestudien – Felles opptak og seleksjon 2010”. The purpose of the analyses has been to learn about what characterizes people who are interested in the Norwegian Defence. This may provide useful knowledge when it comes to recruitment to the organization and to the understanding of the organizational culture.

The study reveals some of the expectations Norwegian youth have about the Norwegian Defence, and what motivates them to join the organization. Findings show that boys and girls have the same reasons for being interested in the Defence. They want to test themselves, to be active, and able to work hard.

The typical boy who wants to join the Defence is an active boy in good shape, who often spends time with friends and considers himself to be good at making contact with other people. The typical girl who wants to join the Defence is an active girl in good shape, who lives in a rural area, where the Defence is present to a relatively large degree. There is no significant difference in social skills between girls who are interested in the Defence, and girls who are not.

Innhold

1	Introduksjon	7
2	Metode	8
2.1	Analyse av spørreundersøkelser	8
2.2	Tilgjengelig datamateriale for “Forskning på årskull”	12
2.3	Fremgangsmåte for analyse av undersøkelsene	14
3	Hovedteorier	15
4	Sesjon del 1	17
4.1	Analyse av relevante spørsmål	18
4.2	Analyse av hovedteorier	25
5	Moderne ungdom og fritid	34
5.1	Analyse av relevante spørsmål	35
5.2	Analyse av hovedteorier	40
6	Befalsskolestudien	45
6.1	Analyse av relevante spørsmål	45
6.2	Analyse av hovedteorier	46
7	Oppsummering av funn	49
7.1	Hovedteori 1: De som er interessert i Forsvaret er i bedre fysisk form enn de som ikke er interessert	49
7.2	Hovedteori 2: De som er interessert i Forsvaret er flinkere sosialt enn de som ikke er interessert	49
7.3	Hovedteori 3: Forsvarskommuner er overrepresentert blant hjemstedskommunene til de som er interessert i Forsvaret	50
7.4	Hovedteori 4: De som er interessert i Forsvaret kommer i større grad fra landet og tettbygde strøk enn fra byer	50
7.5	Hovedteori 5: Foreldres adferd har betydning for ungdoms interesse for Forsvaret	51
7.6	Hovedteori 6: Menn er mer interessert i militær karriere enn kvinner	52
7.7	Hovedteori 7: Kvinner og menn som er interessert i Forsvaret er relativt like	52
7.8	Andre interessante funn	53
8	Konklusjoner	55
8.1	“Jeg vil inn i Forsvaret – hvem er jeg?”	55
8.2	Spørreundersøkelser som grunnlag for forskning	56
8.3	Fremtidige analyser	57
	Referanser	58

1 Introduksjon

Ifølge Stortingsmelding nr. 36 (2006–2007) [1] vil et større mangfold i Forsvaret gjøre organisasjonen bedre i stand til å møte dagens sikkerhetsutfordringer og bidra til at sektoren utvikler verdier, holdninger og atferd som gjør at den lettere tilpasser seg endringer i oppgaver og funksjoner. FFI-prosjektet “Forskning på årskull” ble opprettet i 2008, som en del av Forsvarsdepartementets satsning for å øke rekrutteringen av kvinner til Forsvaret og bedre mangfoldet i organisasjonen [1].

Prosjektets hovedoppgave har hittil vært å identifisere målrettede tiltak for økt rekruttering til Forsvaret samt å identifisere hva som motiverer både menn og kvinner til tjeneste i Forsvaret. Prosjektet undersøker også hvordan Forsvarets kultur og de ansattes holdninger bidrar til å hemme eller fremme mangfoldet i organisasjonen.

Denne rapporten beskriver en analyse av tre ulike spørreundersøkelser som er gjennomført i prosjektet. Den overordnede hensikten med analysen har vært å lære noe om de menneskene som tiltrekkes av Forsvaret og de som ikke gjør det. Det har vært ønskelig å studere hvem Forsvaret “når ut til”. Slik kunnskap er nyttig i forbindelse med både rekruttering og forståelse av Forsvarets kultur og egenart.

Prosjektet har fått tilgang til data fra tre ulike spørreundersøkelser. Sesjon del 1 er en elektronisk, internettbasert kartlegging som er obligatorisk for alle norske 17-åringer. Den gjennomføres av Vernepliktsverket (VPV) hvert år, og er det første og største leddet i Forsvarets seleksjonsprosess. Prosjektet har fått tilgang på data fra to årskull. Dette datamaterialet inneholder svar fra til sammen ca. 120 000 ungdommer.

“Moderne ungdom og fritid” er en undersøkelse som ble laget og gjennomført i 2007–2008 av Norges idrettshøyskole (NIH) i samarbeid med Høyskolen i Agder. Målgruppen i denne undersøkelsen var personer i ungdomsskole og videregående skole i Norge. Hovedformålet med undersøkelsen var å kartlegge ungdommers vaner knyttet til friluftsliv og fysisk aktivitet. Undersøkelsen inneholdt imidlertid også spørsmål knyttet til førstegangstjeneste og motivasjon for å tjenestegjøre i Forsvaret.

Den tredje spørreundersøkelsen er “Befalsskolestudien – Felles opptak og seleksjon 2010”, som ble gjennomført under Felles opptak og seleksjon (FOS) av Norges idrettshøyskole / Forsvarets institutt (NIH/F), på oppdrag fra “Forskning på årskull”. Analyser av disse dataene er først og fremst gjennomført ved NIH/F, men relevante resultater diskuteres også i denne rapporten.

Basert på tidligere arbeid og andre studier, har prosjektet formulert ulike teorier om hva som kan beskrive personer som er interessert i å tjenestegjøre i Forsvaret. Det tilgjengelige datamaterialet er brukt til å teste om det er statistisk sannsynlig at de formulerte teoriene stemmer. Resultater fra de tre undersøkelsene er sammenlignet i den grad det er mulig. Slik sammenligning på tvers av undersøkelser er av stor betydning for resultatenes verdi og troverdighet.

I kapittel 2 beskriver vi metoder og begreper som er benyttet i analysene av de tre spørreundersøkelsene. I kapittel 3 formulerer vi de teoriene som testes gjennom analysene. Kapittel 4, 5 og 6 dokumenterer resultatene fra analysene. I kapittel 7 oppsummeres de viktigste funnene. I kapittel 8 prøver vi å svare på rapportens overordnede spørsmål om hvem som ønsker å tjenestegjøre i Forsvaret.

2 Metode

I dette kapitlet vil vi gjøre rede for grunnleggende statistisk metode knyttet til analyse av spørreundersøkelser samt beskrive datamaterialet som er grunnlag for analysene i denne rapporten.

2.1 Analyse av spørreundersøkelser

Alle de tre datasettene i studien ble analysert ved hjelp av statistikkverktøyet SPSS. Dette er et dataprogram som er laget spesielt for statistiske analyser, og det er svært vanlig å bruke det til å analysere grunnlagsdata fra spørreundersøkelser. I det følgende vil ulike begreper og analyser brukt i vår studie beskrives.

2.1.1 Grunnleggende begreper

Spørreundersøkelser gjennomføres fordi man ønsker å finne ut noe om en gruppe mennesker. Det vil variere hvor stor denne målgruppen er. Noen ganger ønsker man å finne ut noe om hele Norges befolkning, andre ganger om ansatte i en bedrift eller elever på en skole. Gruppen som skal studeres kalles *populasjonen*. Det er ønskelig at resultatene fra undersøkelsen skal gjelde for hele populasjonen.

Vanligvis er det ikke mulig eller praktisk å inkludere hele populasjonen i undersøkelsen. Da vil man i stedet spørre et *utvalg*. For at utvalget skal være representativt for hele populasjonen, er det viktig at det er trukket ut tilfeldig. Det er relativt strenge krav til prosedyrer for uttrekning, men når disse kravene følges, kan man regne med at utvalget er representativt.

De personene som blir inkludert i spørreundersøkelsen, kalles *respondenter*. En *variabel* representerer et kjennetegn eller en egenskap ved respondentene. Eksempler på variabler kan være “alder”, “yrke” og “ønske om å avtjene førstegangstjeneste”. En variabel kan ha flere *verdier*. I et spørreskjema er det typisk knyttet en variabel til hvert spørsmål. Spørsmålenes svaralternativer er variablenes verdier.

Når man undersøker sammenhenger mellom variabler skiller man mellom *uavhengig* variabel og *avhengig* variabel. Det er ønskelig å undersøke om verdien på den avhengige variabelen varierer med verdien på den uavhengige variabelen. Dersom man for eksempel vil finne ut om kjønn har noe å si for hvorvidt en person ønsker å avtjene førstegangstjeneste, er “kjønn” uavhengig variabel og “ønske om å avtjene førstegangstjeneste” avhengig variabel.

Variabler kan grovt deles inn i to hovedtyper. *Kategoriske* variabler kjennetegnes blant annet av at verdiene er en betegnelse og at verdiene ikke kan rangeres logisk. Et eksempel på en kategorisk variabel er “yrke”. *Kontinuerlige* variabler har verdier som er tall og som lar seg rangere. Et eksempel på en kontinuerlig variabel kan være “alder”.

Det finnes noen variabler som det er vanskeligere å klassifisere. Dette er variabler der verdiene uttrykker kvalitet, posisjon i en serie eller lignende. Eksempler kan være skalaer som “Sjelden, Av og til, Ganske ofte, Ofte”. Disse verdiene er ikke tall, men de lar seg ordne logisk. En tommelfingerregel er at slike variabler regnes som kategoriske hvis det er fire eller færre svaralternativer. Hvis det er flere svaralternativer regnes de som kontinuerlige. Klassifiseringen i kategoriske og kontinuerlige variabler er viktig når det kommer til hvilke typer statistiske analyser som kan gjøres på variablene.

2.1.2 Univariat analyse – hvordan verdiene fordeler seg på én variabel

Univariate analyser gjøres for å undersøke hvordan respondentenes svar fordeler seg på ett enkelt spørsmål. Hva slags type analyse som gjøres, avhenger av hvilken type variabel som undersøkes.

Univariat analyse av kategoriske variabler gjøres ved å se på antallet eller prosentandelen som har valgt de forskjellige svaralternativene. Dette vil typisk illustreres i en frekvenstabell eller i et søylediagram.

For kontinuerlige variabler er det også mulig å se på frekvens- og prosentfordelinger. Imidlertid kan disse ofte inneholde veldig mange verdier, slik at tabellene blir uoversiktlige. Det er mer aktuelt å se på statistiske mål, som for eksempel minimums- og maksimumsverdi, gjennomsnittsverdi, median og standardavvik.

2.1.3 Bivariat analyse – hvordan verdiene fordeler seg på to variabler

Når sammenhengen mellom to variabler skal undersøkes, er det viktig at man er bevisst på hva som er avhengig og hva som er uavhengig variabel i analysen. Hvilken type analyse som kan brukes, kommer an på av hva slags variabler som er involvert.

For to kategoriske variabler brukes gjerne krysstabeller til å se på sammenhengen. I et eksempel fra “Moderne ungdom og fritid” der respondentene ble spurt om de var interessert å avtjene førstegangstjeneste, ser krystabellen med kjønn som uavhengig variabel ut som i tabell 2.1.

	Menn	Kvinner	Totalt
Interessert i utdanning i Forsvaret	52,8 %	23,4 %	36,2 %
Ikke interessert i utdanning i Forsvaret	47,2 %	76,6 %	63,8 %

Tabell 2.1 Eksempel på en krystabell. Uavhengig variabel vises i kolonnene og avhengig variabel vises i radene.

Ut fra denne tabellen ser det ut til at det å være mann øker sannsynligheten for at man er interessert i førstegangstjeneste. Blant mennene er det 52,8 % som sier at de er interessert, mens det blant kvinnene bare er 23,4 % som sier det samme.

To kontinuerlige variabler sammenlignes ved hjelp av korrelasjonsanalyse. Dette er ikke relevant i denne rapporten, og det henvises til litteraturen for nærmere beskrivelser av denne metoden. Det samme gjelder analyser der den ene variabelen er kategorisk og den andre er kontinuerlig. Se for eksempel [2] for mer informasjon.

2.1.4 Slutningsstatistikk og signifikans

Når en undersøkelse bruker et tilfeldig trukket utvalg, er tanken at svarene som dette utvalget gir skal representere hele populasjonen. Det er imidlertid en usikkerhet knyttet til dette. Vi kan tilfeldigvis ha trukket ut et utvalg hvor svarene fordeler seg annerledes enn de ville gjort hvis vi hadde mulighet til å spørre hele populasjonen. Dette kalles utvalgsfeil. Jo større utvalget er, jo større er sannsynligheten for at svarene er representative. Slutningsstatistikk handler om å beregne usikkerheten i svarene. Det handler om å finne ut hvor sannsynlig det er at vi gjør feil, dersom vi sier at svarene gjelder for hele populasjonen. Hvis det er veldig liten sannsynlighet for at vi gjør feil, sier vi at resultatene er signifikante.

Når vi har mulighet til å inkludere hele populasjonen i undersøkelsen, er det ikke nødvendig å signifikanteste resultatene. Det er imidlertid sjelden mulig å oppnå en svarprosent på 100 %. Idet svarprosenten reduseres, vil det være knyttet en usikkerhet til svarene. Dette er blant annet fordi respondentene som har svart kanskje representerer et skjevt bilde av populasjonen. Det er en eller flere grunner til at enkelte respondenter har unnlatt å svare. For å si noe om slike feilkilder i datamaterialet, bør det gjøres en frafallsundersøkelse. Det betyr at man prøver å si noe om de som unnlott å svare på undersøkelsen. Man bør for eksempel sammenligne egenskapene og fordelingene til de som svarte med egenskapene og fordelingene i den totale populasjonen. Eksempler på fordelinger som gjerne bør være like i begge gruppene, er kjønnsfordeling og aldersfordeling.

2.1.4.1 Konfidensintervall

Når vi ser på én enkelt variabel i en utvalgsundersøkelse, kan usikkerheten i svarene uttrykkes ved hjelp av et konfidensintervall. I eksempelet i tabell 2.1 så vi at 52,8 % av guttene ønsket å avtjene førstegangstjeneste. Men hvor stor andel av guttene i *hele* populasjonen er det som faktisk ønsker førstegangstjeneste? Det ligger antagelig i nærheten av 52,8 %, men kan være både lavere og høyere. Ved hjelp av et konfidensintervall sier vi med 95 %¹ sannsynlighet hvor mye lavere og hvor mye høyere den virkelige verdien kan være. Beskrivelse av hvordan konfidensintervallet regnes ut finnes i de fleste bøker om statistikk, se for eksempel [3]. Hvis vi regner ut konfidensintervallet for det fiktive eksempelet med ønske om førstegangstjeneste, får vi som svar

¹ Denne sannsynligheten kan man variere ut fra hvor sikkert resultatet skal være. Det mest vanlige er å bruke 95 %.

at det er 95 % sannsynlig at mellom 48,7 % og 56,9 % av guttene i den aktuelle populasjonen ønsker å avtjene førstegangstjeneste.

I populasjonsundersøkelser der svarprosenten er lavere enn 100 %, kan konfidensintervall brukes for å vise usikkerheten som oppstår som følge av frafallet. Dette krever imidlertid at frafallet er tilfeldig, noe det ofte er vanskelig å vite om det er. Ved høy svarprosent vil man som regel beskrive de usikkerhetene som er tilstede og under disse forutsetningene bruke resultatene som representative for populasjonen.

2.1.4.2 Kjikvadrattest ved krysstabeller

I tabell 2.1 så det ut som kjønn har betydning for en persons ønske om å avtjene førstegangstjeneste. Vi ønsker å finne ut om denne forskjellen er signifikant, altså om vi kan si at den gjelder for hele den aktuelle populasjonen. Kjikvadrattesten ser på forskjellen mellom observert verdi i datasettet og forventet verdi. Hvis kjønn *ikke* har betydning for ønske om å avtjene førstegangstjeneste, ville man forvente at prosenten som var interessert var lik for menn og kvinner. Når så verdiene er henholdsvis 52,8 % og 23,4 %, er spørsmålet om denne forskjellen er stor nok til at vi kan si med stor grad av sikkerhet at det finnes en reell forskjell på menn og kvinner i populasjonen. Det er dette Kjikvadrattesten sjekker. Testen baserer seg på at vi formulerer en nullhypotese – i dette tilfellet ville den se slik ut:

“Det er ingen forskjell på menn og kvinner når det kommer til ønske om å avtjene førstegangstjeneste”.

Kjikvadrattesten kommer fram til en såkalt *p-verdi*, som er et tall mindre enn 1. Denne p-verdien viser sannsynligheten for at det observerte resultatet skulle opptre, *dersom* nullhypotesen var riktig. Hvis p-verdien er liten, sier vi at sannsynligheten for å få det observerte resultatet dersom nullhypotesen er riktig, er så liten at vi velger å tro at nullhypotesen *ikke* er riktig. Jo lavere p-verdien er, jo mindre er derfor sannsynligheten for at vi gjør feil dersom vi forkaster nullhypotesen. Det er vanlig å si at p-verdier mindre enn 0,05, eller altså 5 %, betyr at resultatet er signifikant og kan generaliseres til hele populasjonen. For eksempelet over er p-verdien mindre enn 5 %. Dermed er forskjellen på menn og kvinner signifikant. Selv om p-verdien sier at det *er* en forskjell på kvinner og menn, sier den ikke noe konkret om akkurat hvor stor denne forskjellen er.

Kjikvadrattesten tar utgangspunkt i at respondentene representerer et utvalg av en mye større populasjon. For en populasjonsundersøkelse vil det som nevnt gi lite mening å foreta signifikanstester. I en slik undersøkelse er forskjellen mellom observert verdi og forventet verdi reell. En signifikanstest vil likevel kunne gi en p-verdi som er høyere enn 5 %, dersom forskjellen ikke er så stor. Testen øker dermed sannsynligheten for å gjøre type II-feil hvis man bruker den i populasjonsundersøkelser. Det vil si å godta en nullhypotese som ikke stemmer.

2.1.5 Hypotesefisking og fallgruver i signifikansanalyser

Et vanlig fenomen i forbindelse med analyse av spørreundersøkelser, er det som kalles “hypotesefisking”. Det kan være fristende å “gå på jakt” i datasettet etter mønstre og interessante hypoteser. Det er heller ikke uvanlig at man i større grad rapporterer de signifikante resultatene enn de som ikke er signifikante. Slik hypotesefisking gjør i verste fall konseptet med p-verdier meningsløst [4].

En måte å unngå problemene knyttet til hypotesefisking er å dele datasettet i to, for så å la den ene delen ligge urørt, mens man bruker den andre delen til å danne seg hypoteser. Når hypotesene er dannet, kan de testes på den urørte delen av dataene. Denne metoden redegjøres for i [4]. En annen måte er, dersom det er mulig, ikke å røre datasettet i det hele tatt før hypotesene er ferdig formulert. Når man begynner å analysere er det “ikke lov til” å legge til eller fjerne hypoteser. Alle analyser skal dessuten redegjøres for og dokumenteres, uavhengig av resultat.

Når et stort antall hypoteser testes, er sannsynligheten for å gjøre en type I-feil på minst én av hypotesene betydelig. En type I-feil vil si at man feilaktig sier at et resultat er signifikant. En løsning på dette problemet er å bruke det som heter *Bonferronikorreksjon* [5]. Dette handler om at det valgte signifikansnivået deles på antall hypoteser som testes. En slik metode reduserer sjansen for å gjøre type I-feil, men til gjengjeld øker den sjansen for å gjøre type II-feil. Det må vurderes fra undersøkelse til undersøkelse hvorvidt Bonferronikorreksjon er egnet.

2.2 Tilgjengelig datamateriale for “Forskning på årskull”

I de neste delkapitlene beskrives de tre spørreundersøkelsene som er analysert i “Forskning på årskull”.

2.2.1 Sesjon del 1

Sesjon del 1 (SD1) gjennomføres ved at alle sesjonspliktige personer i Norge fyller ut et skjema på internett. Det vil si alle menn og kvinner som fyller 17 år et gitt år samt de som har fått utsettelse på sesjon fra tidligere år. Vernepliktsverket er ansvarlige for å gjennomføre sesjon i Norge. Basert på resultatene fra SD1, velger Vernepliktsverket ut hvem som skal møte til Sesjon del 2. Spørsmålene i SD1 er kategorisert i fem temaer:

- Helse
- Utdanning
- Sosial profil
- Motivasjon
- Fritid, interesser og ønsker

“Forskning på årskull” har analysert data fra SD1 for 1992-kullet og 1993-kullet. Dette dreier seg med andre ord om svarene som kom inn i 2009 og 2010. Datasettet for 1992-kullet inneholder 59 668 svar. Datasettet for 1993-kullet inneholder 58 366 svar. Svarprosenten var noen få pro-

sentpoeng under 100 % for begge årskull. Spørreskjemaet som ble brukt i 2010, er noe modifisert sammenlignet med skjemaet fra 2009, men det er minimale forskjeller.

Dataene fra SD1 er unike i den forstand at hele målgruppen er inkludert. Man har ikke spurt et utvalg, men hele populasjonen av 17-åringer i Norge. Med en svarprosent opp mot 100 % er det ikke nødvendig å teste resultatene for statistisk signifikans. Det store antallet respondenter gjør dessuten at man kan regne med at dataene er av god kvalitet.

2.2.2 Moderne ungdom og fritid

Undersøkelsen “Moderne ungdom og fritid” (MUF) ble gjennomført av Norges idrettshøyskole og Universitetet i Agder i 2007–2008. Elever fra 38 ungdomsskoler og videregående skoler fra hele Norge ble invitert til å delta. Dette tilfeldige utvalget ble trukket ved Statistisk sentralbyrå.

Det var totalt 2116 personer (71,1 %) som svarte på undersøkelsen. MUF er en klassisk utvalgsundersøkelse der signifikanstesting må brukes for å se om det er sannsynlig at resultatene kan generaliseres til alle personer i ungdomsskole og videregående skole.

I utgangspunktet skulle elevene få bruke en dobbeltime i skoletiden til å fylle ut skjemaet, men det var noe variasjon i hvordan dette ble gjennomført. Noen av elevene fikk en enkelttime, mens andre fikk en dobbeltime.

Skjemaet består av 75 spørsmål, hvorav noen av spørsmålene har opptil 22 underspørsmål. Besvarelsene er preget av at mange fikk for lite tid. De siste spørsmålene er kun besvart av rundt 60 % av respondentene. Noen respondenter har også gitt lite seriøse svar.

MUF ble gjennomført for å kartlegge ungdommers fritidsvaner knyttet til friluftsliv og fysisk aktivitet. Spørsmålene i undersøkelsen dekkes av følgende temaer:

- Bakgrunn, familie, skole og tilværelse
- Aktivitets- og fritidsvaner
- Idrettslag, fysisk aktivitet og lek

I MUF ble det inkludert to spørsmål som gjør undersøkelsen relevant for “Forskning på årskull”. Det ene er et spørsmål knyttet til ønske om å avtjene førstegangstjeneste. Det andre er et spørsmål knyttet til årsaker til et eventuelt ønske om å avtjene førstegangstjeneste.

Disse to spørsmålene er blant de siste på skjemaet og svarprosenten er derfor lav. Vi må dessuten regne med at det er et noe skjevt utvalg av personer som har svart på disse spørsmålene. Det kan være at de flinkeste elevene i større grad rakk å komme seg gjennom enn de andre. Kanskje var også de som svarte useriøst raske til å fullføre. Det er heller ikke usannsynlig at de med spesiell interesse for Forsvaret var mer tilbøyelige til å svare på spørsmålene knyttet til førstegangstjeneste enn de som ikke hadde interesse for Forsvaret.

De nevnte ulempene ved MUF-studien er grundig vurdert, og resultatene fra undersøkelsen tillegges ikke avgjørende vekt.

2.2.3 Befalsskolestudien – Felles opptak og seleksjon 2010

“Befalsskolestudien – Felles opptak og seleksjon 2010” (BSS) ble gjennomført av NIH/F på vegne av “Forskning på årskull”. En representant for NIH/F var selv til stede ved Felles opptak og seleksjon (FOS) i 2010 og gjennomførte undersøkelsen. Målgruppen, eller populasjonen, for BSS er alle som møtte ved FOS 2010. Alle personer i målgruppen var tenkt å delta, derfor er BSS en populasjonsbasert undersøkelse. Det var imidlertid rundt 25 % som ikke fikk mulighet til å svare på undersøkelsen. Svarprosenten var ca. 70 %, da 1051 av 1503 personer valgte å svare på undersøkelsen samt å gi tillatelse til at dataene kunne brukes i forskningsøyemed.

Hensikten med BSS var å undersøke faktorer som kan være med på å hemme eller fremme opptak til befalsskolene. Undersøkelsen omfatter temaene:

- Demografiske data
- Oppvekst og familie
- Fritidsinteresser
- Forhold knyttet til egenmotivasjon for å ta befalsutdanning

Siden undersøkelsen er populasjonsbasert og har relativt høy svarprosent, gir det ikke mening å teste resultatene for signifikans. De som ikke svarte, er de som aldri fikk tid til å komme innom rommet hvor undersøkelsen kunne besvares. Vi antar at frafallet er tilfeldig, og at resultatene gjelder for populasjonen.

Undersøkelsen kan sees på som en utvalgsundersøkelse dersom man betrakter de 1503 personene ved FOS som et utvalg som representerer en hypotetisk, stor populasjon av “mennesker som møter opp ved FOS i 2010”. I dette tilfellet kan signifikanstester brukes til å generalisere resultatene til en slik tenkt gruppe mennesker. Dette blir ikke gjort i denne rapporten.

2.3 Fremgangsmåte for analyse av undersøkelsene

De tre spørreundersøkelsene er analysert gjennom to innfallsvinkler. For det første er det gjort en kartlegging av respondentenes svar på relevante spørsmål for “Forskning på årskull”. Et eksempel på en slik kartlegging er hvor mange som svarer at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret. Den andre metoden som ble brukt for å analysere resultatene, kan beskrives som følger:

1. Prosjektet formulerte et antall hovedteorier som ble testet. Bakgrunnen for hvilke teorier som ble valgt er beskrevet i kapittel 3.
2. Innenfor hver teori ble det formulert flere hypoteser knyttet til enkeltspørsmål i spørreundersøkelsene. Hypotesene ble testet for statistisk signifikans der det var nødvendig.
3. Flere hypoteser sammen ga grunnlag for å trekke konklusjoner om de formulerte hovedteoriene.

For å unngå hypoteseefisking ble alle teorier, hypoteser og analyser som skulle gjennomføres bestemt og formulert uten at vi studerte datasettene. Alle planlagte analyser ble gjennomført og dokumenteres i kapitlene 4–6.

Alle analyser er gjennomført i SPSS. Resultatene i SPSS kommer ut som tabeller som kan være noe uoversiktlige for en som ikke er kjent med programmet eller statistiske analyser generelt. Det er derfor ikke hensiktsmessig å gjengi disse tabellene i rapporten. Resultatene er i stedet fremstilt i lesbare tabeller eller søylediagrammer, ettersom hva som er mest hensiktsmessig i hvert enkelt tilfelle.

3 Hovedteorier

Prosjektet har formulert sju hovedteorier om forskjeller mellom de som er interessert i Forsvaret og de som ikke er interessert, samt om forskjeller på menn og kvinner blant de som er interessert i Forsvaret. Tabell 3.1 viser en oppsummering av disse teoriene. Tabellen viser også hvilke undersøkelser som inneholder spørsmål som er relevante for de ulike teoriene.

Noen av teoriene er basert på tidligere funn i prosjektet eller i andre studier. Andre teorier er basert på antagelser om hvordan Forsvaret oppfattes i befolkningen. I dette kapitlet beskrives bakgrunnen for at vi ønsker å undersøke hver av de formulerte teoriene.

Hovedteorier		MUF	SD1	BSS
1	De som er interessert i Forsvaret er i bedre fysisk form enn de som ikke er interessert.	x	x	
2	De som er interessert i Forsvaret er flinkere sosialt enn de som ikke er interessert.	x	x	
3	Forsvarskommuner er overrepresentert blant hjemstedskommunene til de som er interessert i Forsvaret.	x	x	
4	De som er interessert i Forsvaret kommer i større grad fra landet og tettbygde strøk enn fra byer.	x	x	x
5	Foreldrenes adferd har betydning for ungdommenes interesse for Forsvaret.	x		
6	Menn er mer interessert i militær karriere enn kvinner.	x	x	x
7	Kvinner og menn som er interessert i Forsvaret er relativt like.	x	x	x

Tabell 3.1 Tabellen oppsummerer hovedteoriene som er formulert av prosjekt “Forskning på årskull”. Disse danner utgangspunkt for analysene av spørreundersøkelsene prosjektet har tilgang på.

Hovedteori 1: *De som er interessert i Forsvaret er i bedre fysisk form enn de som ikke er interessert.*

I Forsvaret kreves det et visst nivå på fysisk form, og fysiske tester er en del av både opptak og tjeneste i Forsvaret. I Sesjon del 1 skal respondentene oppgi hvor ofte de trener og hvordan de oppfatter sin kondisjon og sin muskelstyrke sammenlignet med jevnaldrende. På FOS brukes tester av fysisk form som ett av flere kriterier til inntak på befalsskolene. Siden Forsvaret stiller krav til fysisk form, anser vi det som sannsynlig at ungdommer som er i god form i større grad tiltrekkes av Forsvaret enn de som ikke er det. Dette er bakgrunnen for formuleringen av hovedteori 1.

Hovedteori 2: *De som er interessert i Forsvaret er flinkere sosialt enn de som ikke er interessert.*

I Forsvaret må man leve tett på andre mennesker. Evne til å kommunisere med, og forholde seg til, mennesker er en viktig del av tjenesten. Dersom ungdommer har denne oppfatningen av Forsvaret, er det sannsynlig at sosialt sterke personer i større grad tiltrekkes av Forsvaret enn de som er mindre sosialt sterke.

Hovedteori 3: *Forsvarskommuner er overrepresentert blant hjemstedskommunene til de som er interessert i Forsvaret.*

I FFI sine analyser knyttet til forsvarssjefens Forsvarsstudie 2007 [6] kom det fram at Forsvarets tilstedeværelse i ulike områder påvirket rekrutteringen til Forsvaret fra disse områdene. Blant annet var personer fra Hordaland overrepresentert blant søkere til Sjøkrigsskolen. Tilsvarende funn ble gjort blant søkere til Luftkrigsskolen, der flere enn forventet var fra Sør-Trøndelag. Vi ønsker å se nærmere på dette fenomenet ved å undersøke om Forsvarets tilstedeværelse i ulike kommuner påvirker sannsynligheten for at ungdommene i disse kommunene ønsker seg til Forsvaret.

Hovedteori 4: *De som er interessert i Forsvaret kommer i større grad fra landet og tettbygde strøk enn fra byer.*

Tradisjonelt har ferdigheter innen friluftsliv blitt sett på som viktig for soldater [7]. En antagelse om at ungdom fra landet i større grad er vant til friluftsliv enn byungdom, er bakgrunnen for formuleringen av denne hovedteorien.

Hovedteori 5: *Foreldres adferd har betydning for ungdoms interesse for Forsvaret.*

Denne teorien baserer seg på en antagelse om at ungdom påvirkes av foreldrene sine når det gjelder interesse for Forsvaret. Dette er en relativt vid teori der “foreldres adferd” kan romme mye. Som vist i tabell 3.1, er det bare i MUF vi finner relevante spørsmål for denne teorien. Spørsmålsformuleringene i MUF vil begrense hvilke aspekter av foreldres påvirkning som kan testes.

Hovedteori 6: *Menn er mer interessert i militær karriere enn kvinner.*

Med uttrykket “interessert i militær karriere” mener vi her det å ønske Forsvaret som arbeidsplass. Vi tenker ikke nødvendigvis på det “å gjøre karriere” i form av å klatre i systemet,

selv om dette for mange er et viktig mål. Forsvarets mediesenter foretar årlig en spørreundersøkelse ved FOS. Der spør de blant annet hva respondentene tenker å gjøre etter utdanningen i Forsvaret. Resultater fra disse undersøkelsene har vist at en større andel av kvinnene enn av mennene sier at de skal søke Politihøgskolen.² Vi ønsker å sjekke om kvinner som ønsker tjeneste i Forsvaret, er mer interessert i karrierer utenfor Forsvaret enn menn som ønsker tjeneste, og om kvinnene eventuelt bruker Forsvaret som springbrett til andre karrierer i større grad enn det menn gjør.

Hovedteori 7: *Kvinner og menn som er interessert i Forsvaret er relativt like.*

Denne teorien bygger på en tanke om at ettersom Forsvaret representerer en mannsdominert kultur, har de kvinnene som tiltrekkes av dette sannsynligvis mer til felles med menn enn kvinner som ikke tiltrekkes av Forsvaret. I utgangspunktet vil vi undersøke fellestrekk knyttet til fysiske og sosiale evner samt motivasjon for å ønske seg til Forsvaret.

4 Sesjon del 1

I dette kapitlet vil vi redegjøre for resultater fra SD1 for 1992- og 1993-kullet. Resultatene fra de to datasettene vil sammenlignes der det er hensiktsmessig. Tabell 4.1 viser antall respondenter i de to datasettene, fordelt på kjønn. Tabellen viser at datasettene er relativt like med hensyn til antall og fordeling mellom kvinner og menn.

Datasettene fra SD1 inneholder informasjon om bosted. Tabell 4.2 viser respondentenes fordeling på landsdel. Et fåtall respondenter manglet informasjon om kommunetilhørighet, derfor er tallene i kolonnen "Totalt" noe lavere enn det som fremkom av tabell 4.1.

Årskull	Menn	Kvinner	Totalt
1992	31 056	28 612	59 668
	52,0 %	48,0 %	100,0 %
1993	30 062	28 304	58 366
	51,5 %	48,5 %	100,0 %

Tabell 4.1 Antall personer som svarte på SD1 i 1992-kullet (2009) og 1993-kullet (2010).

Årskull	Østlandet	Sørlandet	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Annet	Totalt
1992	28 071	3 690	16 359	5 249	6 195	7	59 564
	47,1 %	6,2 %	27,5 %	8,8 %	10,4 %	0,0 %	100,0 %
1993	27 210	3 618	16 175	5 280	6 004	11	58 298
	46,7 %	6,2 %	27,7 %	9,1 %	10,3 %	0,0 %	100,0 %

Tabell 4.2 Antall personer som svarte på SD1 i 1992-kullet (2009) og 1993-kullet (2010), fordelt på landsdel.

² Prosjektet har mottatt tall som viser dette gjennom personlig kommunikasjon med FMS.

4.1 Analyse av relevante spørsmål

I dette kapitlet analyseres spørsmål i SD1 som er relevante for rapportens tema.

4.1.1 Helse

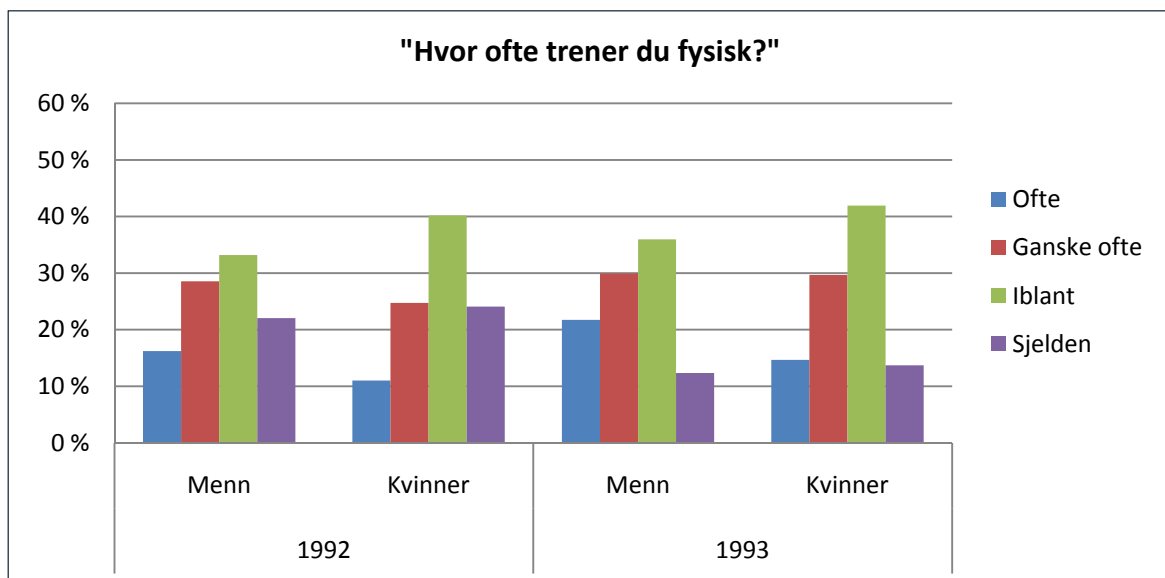
Figur 4.1 viser fordelingen på spørsmålet “Hvor ofte trener du fysisk?” for 1992-kullet og “Hvor ofte trener du fysisk, inkludert fysisk aktivitet på skolen?” for 1993-kullet. Svaralternativene for begge kull var:

- Ofte (5–7 ganger i uken)
- Ganske ofte (3–4 dager i uken)
- Iblant (1–2 dager i uken)
- Sjelden (mindre enn 1 dag i uken)

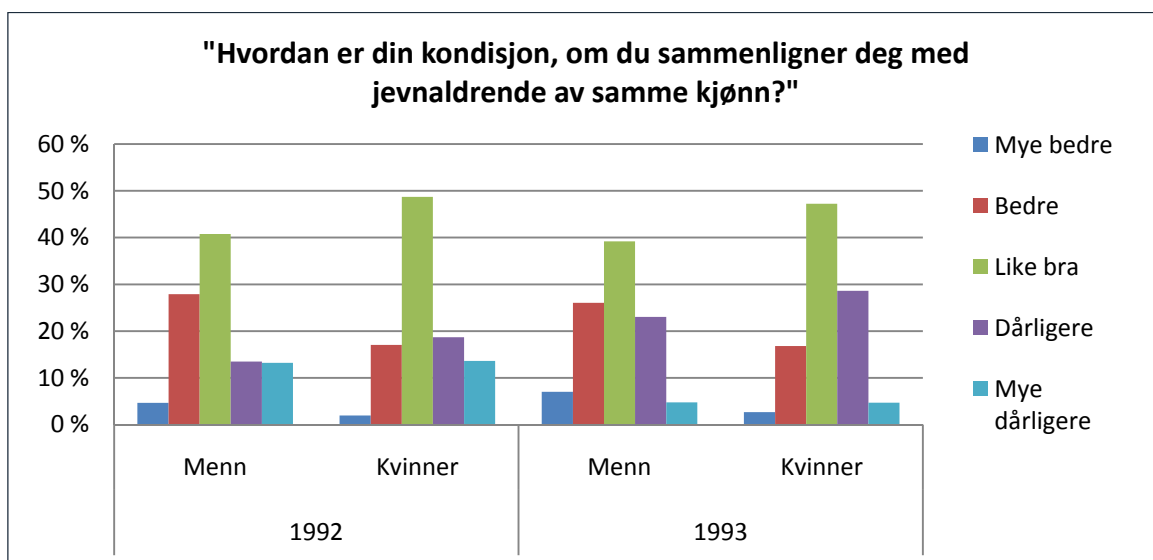
For 1993-kullet øker andelen som svarer “Ofte”, “Ganske ofte” og “Iblant”, mens færre svarer “Sjelden”. Endringen i spørsmålsformulering er trolig mye av forklaringen på dette, da de fleste 17-åringer trener 1–2 dager på skolen.

I begge kullene er det en forskjell på hvordan menn og kvinner svarer. Menn fordeler seg jevnere utover alternativene. Kvinner har i større grad en vekt på svaret “Iblant”. Det er dessuten flere menn enn kvinner som trener “Ofte” eller “Ganske ofte”.

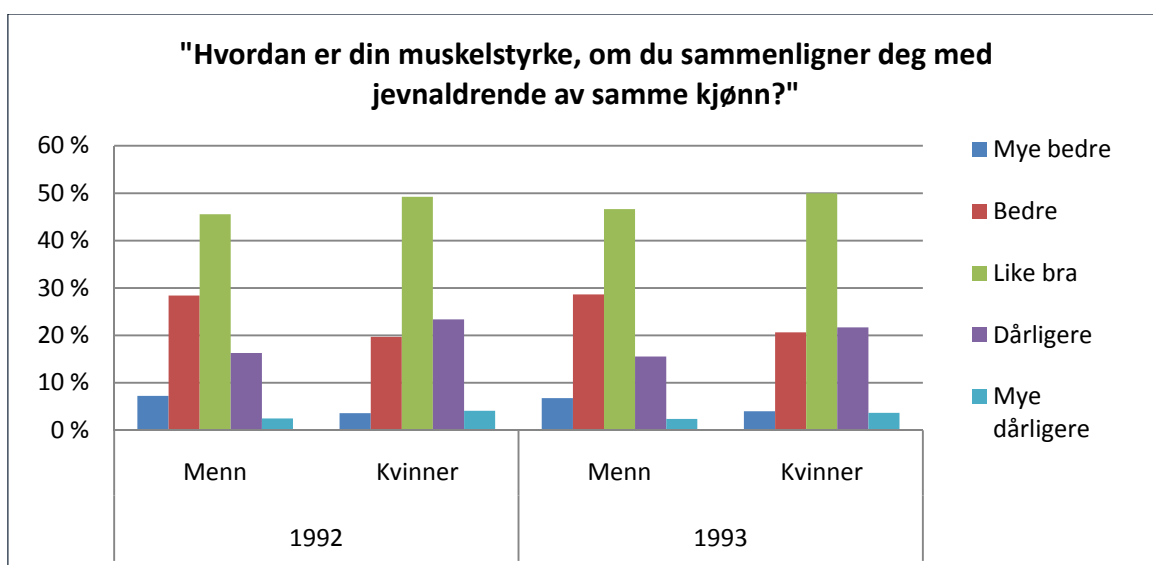
Figur 4.2 og figur 4.3 viser hvordan ungdommene vurderer henholdsvis sin kondisjon og sin muskelstyrke, om de sammenligner seg med jevnaldrende. I 2010 ble spørsmålet presisert til at man skulle sammenligne seg med jevnaldrende av samme kjønn.

Figur 4.1 Respondentenes svarfordeling på spørsmålene “Hvor ofte trener du fysisk?” (2009) og “Hvor ofte trener du fysisk, inkludert fysisk aktivitet på skolen?” (2010).

Figur 4.2 Respondentenes svarfordeling på spørsmålene “Hvordan er din kondisjon, om du sammenligner deg med jevnaldrende kamerater/klassekamerater?” (2009) og “Hvordan er din kondisjon, om du sammenligner deg med jevnaldrende av samme kjønn?” (2010).

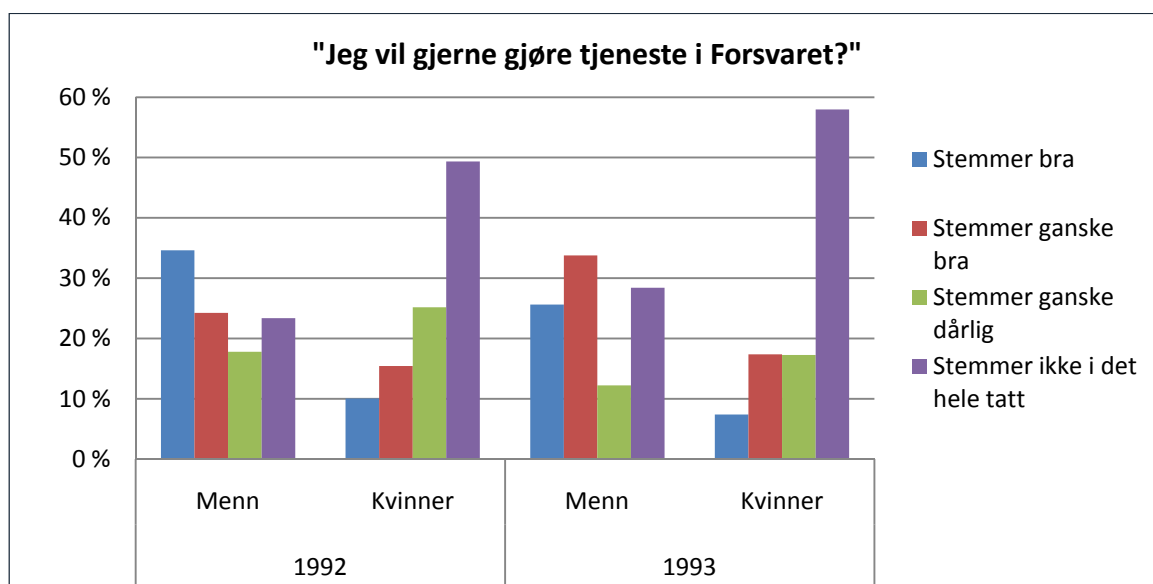
Figur 4.3 Respondentenes svarfordeling på spørsmålene “Hvordan er din muskelstyrke, om du sammenligner deg med jevnaldrende kamerater/klassekamerater?” (2009) og “Hvordan er din muskelstyrke, om du sammenligner deg med jevnaldrende av samme kjønn?” (2010).

I lys av dette skulle man forvente at kvinner vurderte seg som bedre i 1993-kullet enn i 1992-kullet. Tilsvarende ville man forvente at flere menn vurderte seg som dårligere. Imidlertid er det slik at summen av de som svarer “Dårligere” eller “Mye dårligere” er så godt som lik blant kvinnene i 1992-kullet og 1993-kullet, selv om fordelingen innad på de to alternativene er noe forskjellig. Summen av menn som sier “Mye bedre” og “Bedre” er også nesten helt lik i de to

kullene. Forklaringen *kan* være at personene i 1992-kullet automatisk vurderte seg selv opp mot det samme kjønn, selv om det ikke ble presisert i spørsmålet. Et lignende mønster ble observert ved FOS 2010 [8].

4.1.2 Motivasjon

Figur 4.4 viser hvordan respondentene svarer på spørsmålet om hvorvidt de ønsker å gjøre tjeneste i Forsvaret. For både menn og kvinner ser det ut til at i 1993-kullet svarer flere “Stemmer ganske bra” istedenfor “Stemmer bra”, og flere svarer “Stemmer ikke i det hele tatt” istedenfor “Stemmer ganske dårlig”. Det er med andre ord at mer negativt syn på tjeneste i Forsvaret i 1993-kullet enn i 1992-kullet. Summen av de som er positive og de som er negative til tjeneste er imidlertid så godt som konstant fra det ene kullet til det andre, se tabell 4.3. Der er de to positive alternativene slått sammen til et “Stemmer”-alternativ og de to negative er slått sammen til et “Stemmer ikke”-alternativ. Tabellen viser prosentandelen menn og kvinner som har svart “Stemmer”. Denne inndelingen vil brukes i videre analyser når vi snakker om ønske om å gjøre tjeneste.

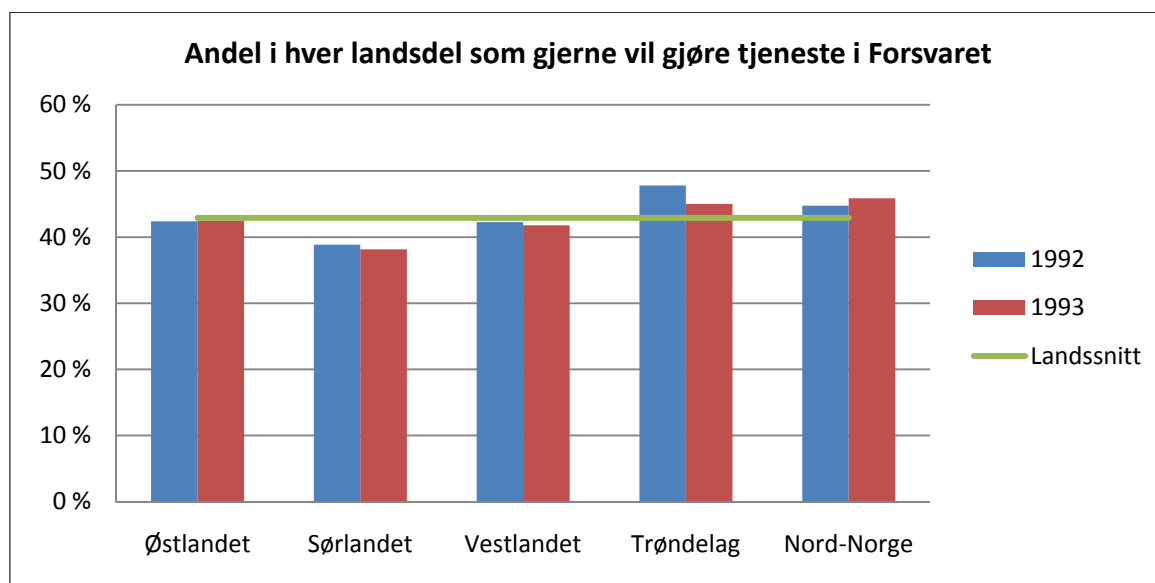

Figur 4.4 Respondentenes svarfordeling på utsagnet “Jeg vil gjerne gjøre tjeneste i Forsvaret”.

Årskull	Menn	Kvinner
1992	58,8 %	25,5 %
1993	59,4 %	24,8 %

Tabell 4.3 Tabellen viser hvor mange som svarte enten “Stemmer bra” eller “Stemmer ganske bra” på utsagnet “Jeg vil gjerne gjøre tjeneste i Forsvaret”.

Figur 4.5 viser hvor mange som ønsker å gjøre tjeneste i Forsvaret, fordelt på landsdel. Den grønne streken viser landsgjennomsnittet.³ Vi ser at Trøndelag og Nord-Norge ligger over landsgjennomsnittet, Østlandet ligger på snittet, mens Sørlandet og Vestlandet ligger under. Forskjellen på de to kullene er noe større i Trøndelag enn i de andre landsdelene. Det er vanskelig å si om dette er tilfeldig eller ikke. Slike utviklinger er interessante å følge over tid for å avdekke om man kan snakke om en trend.

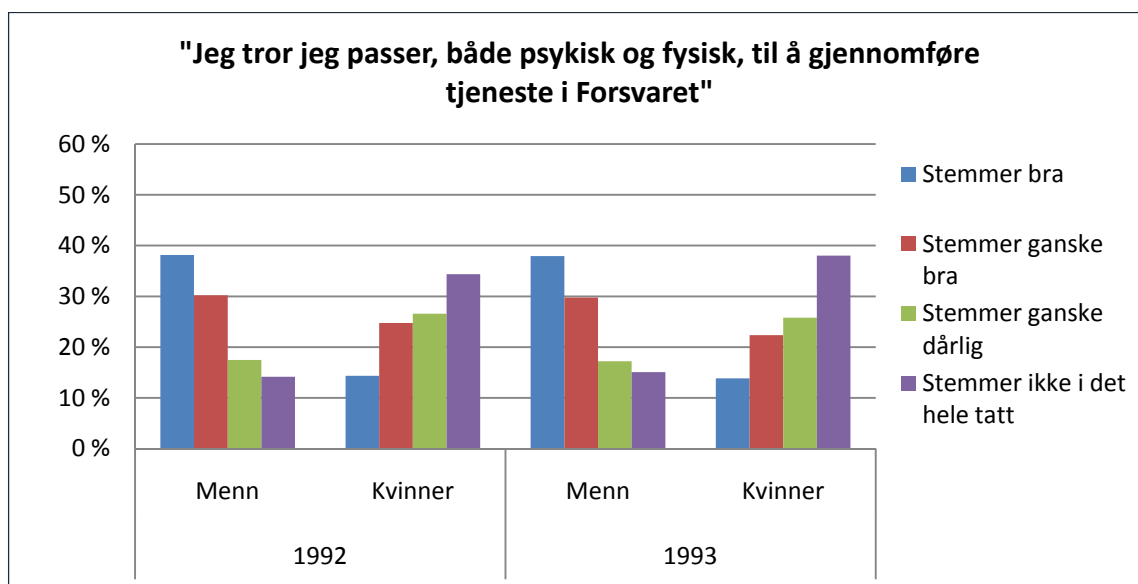
Figur 4.5 Andel som er positive til å gjøre tjeneste i Forsvaret, fordelt på landsdel. Landsgjennomsnittene for 1992- og 1993-kullet var nesten like, og er derfor bare vist med én strek.

I figur 4.6 ser vi hvordan respondentene svarer på spørsmålet om hvorvidt de tror de passer til å gjøre tjeneste i Forsvaret. De to kjønnene har tilnærmet speilvendte fordelinger. Man kan tenke seg flere årsaker til hvorfor menn og kvinner svarer forskjellig på dette spørsmålet:

1. Kvinner er svakere fysisk enn menn, og de mener derfor at de ikke passer inn.
2. Menn har bedre selvtillit enn kvinner.
3. Menn og kvinners inntrykk av Forsvaret, dets krav og kultur tilsier at menn passer bedre der.
4. Flere menn enn kvinner har lyst til å gjøre tjeneste i Forsvaret, og flere av de som har lyst til å gjøre tjeneste mener at de passer til å gjøre tjeneste.

Vi skal først se nærmere på punkt 4. Hvordan svarer de som har lyst til å gjøre tjeneste på spørsmålet om hvorvidt de tror de passer? Vi gjør om alternativene “Stemmer bra” og “Stemmer ganske bra” til “Passer”, og vi gjør om “Stemmer ganske dårlig” og “Stemmer ikke i det hele tatt” til “Passer ikke”. Tabell 4.4 viser hvordan de som er interessert i å gjøre tjeneste svarer på spørsmålet om hvorvidt de tror de passer.

³ Gjennomsnittet var omtrent det samme for 1992- og 1993-kullet, derfor vises bare én strek.

Figur 4.6 Respondentenes svarfordeling på utsagnet "Jeg tror jeg passer, både psykisk og fysisk, til å gjennomføre tjeneste i Forsvaret".

Årskull	Passer		Passer ikke	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
1992	93,2 %	85,3 %	6,8 %	14,7 %
1993	93,5 %	85,3 %	6,5 %	14,7 %

Tabell 4.4 Tabellen viser hvor stor andel som svarer at de passer eller ikke passer til å gjennomføre tjeneste, blant de mennene og kvinnene som er interessert i tjeneste i Forsvaret.

Vi ser fra tabellen at et høyere antall sier at de tror de passer til å gjøre tjeneste i Forsvaret når vi bare ser på de som har lyst til å gjøre tjeneste, sammenlignet med resultatet i figur 4.6. Vi har dermed bekreftet at punkt 4 på listen over stemmer. Vi oppdager imidlertid også at det fremdeles er relativt stor forskjell mellom kjønnene. Hele 1 av 7 kvinner som har lyst til å gjøre tjeneste i Forsvaret, sier at de ikke tror de passer. Tilsvarende tall for menn er 1 av 15. Mye av dette kan nok forklares av punkt 1–3 i listen over. Med tanke på seleksjonsprosessen er det viktig å vurdere hvordan hvert av disse punktene påvirker kvinnes betraktning av hvorvidt de passer til tjeneste.

Vi kan undersøke noen forhold knyttet til fenomenet over. Punkt 1 i listen handlet om at kvinner kanskje ikke passer inn fordi de er svakere fysisk enn menn. Det vi har mulighet til å sjekke i datamaterialet fra SD1 er forskjeller i fysisk form hos de kvinner og menn som sier at de har lyst til å gjøre tjeneste i Forsvaret. Tabell 4.5 viser hvor mange av disse som svarte at de trener "Sjelden" eller "Iblant". Resultatet i begge årskull er at flere kvinner enn menn velger disse to alternativene. Det er imidlertid små forskjeller, og det er lite trolig at kvinners fysiske form kan forklare hele forskjellen i hvordan kjønnene svarer på om de passer til å gjøre tjeneste.

Årskull	Menn	Kvinner
1992	44,1 %	48,5 %
1993	36,2 %	38,8 %

Tabell 4.5 Tabellen viser hvor stor andel av de mennene og kvinnene som er interessert i tjeneste i Forsvaret, som svarer “Sjelden” eller “Iblant” på spørsmålene “Hvor ofte trener du fysisk?” (2009) og “Hvor ofte trener du fysisk, inkludert fysisk aktivitet på skolen?” (2010).

4.1.3 Ønsker og utdanning

På spørsmålet om utdanning skulle respondentene krysse av for hvilke utdanninger i Forsvaret de var interessert i. For å få et bilde av hvor mange som er interessert i utdanning i Forsvaret, er alle som valgte et av utdanningsalternativene kategorisert som “Interessert” og alle som valgte “Ingen av delene” kategorisert som “Ikke interessert”. Tabell 4.6 viser hvor mange menn og kvinner som var interessert i utdanning i Forsvaret.

Vi vil undersøke om de som ønsker utdanning i Forsvaret også er interessert i å gjøre tjeneste. Det er naturlig å tro at dette er tilfellet, derfor er det mest interessant å se på hvor mange som fraviker fra det. Tabell 4.7 viser denne fordelingen. Blant kvinner som er interessert i utdanning i Forsvaret, er det ca. 40 % som ikke er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret. Dette er mer enn det dobbelte av tilsvarende tall for menn. Tallet er imidlertid høyt for begge kjønn, med tanke på at utdanning i Forsvaret *innebærer* tjeneste i Forsvaret.

Det bør vurderes om spørsmålet kan misforstås. Utsagnet “Jeg vil gjerne gjøre tjeneste i Forsvaret” kan være noe upresist. For en 17-åring som fyller ut skjema for inntak til førstegangstjeneste, er det fort gjort å tenke at spørsmålet kun dreier seg om førstegangstjeneste. Eventuelle misforståelser rundt spørsmålet forklarer imidlertid ikke den store forskjellen blant kvinner og menn, da det ikke er noen grunn til at kvinner skal misforstå i større grad enn det menn gjør.

Årskull	Menn	Kvinner
1992	43,4 %	25,3 %
1993	40,4 %	22,7 %

Tabell 4.6 Tabellen viser hvor stor andel av mennene og kvinnene som er interessert i utdanning i Forsvaret.

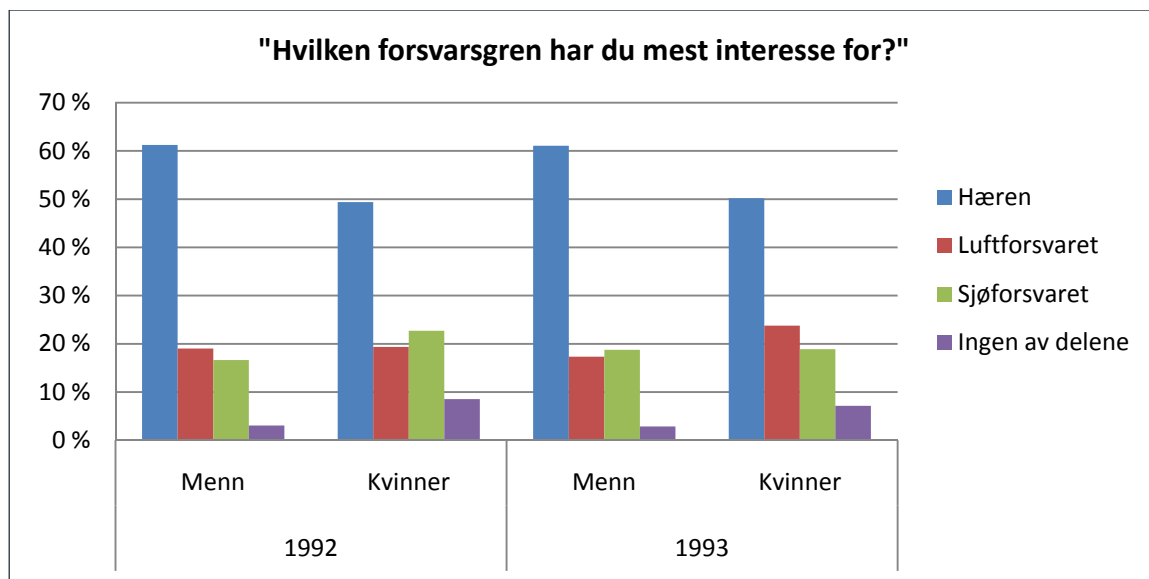
Årskull	Menn	Kvinner
1992	18,0 %	41,2 %
1993	17,6 %	38,7 %

Tabell 4.7 Tabellen viser hvor stor andel av mennene og kvinnene som ikke er interessert i tjeneste i Forsvaret blant de som er interessert i utdanning i Forsvaret.

Respondentene ble også bedt om å presisere hvilken forsvarsgren de hadde mest interesse for. Hvis vi bare ser på de som både sier at de er interessert i å gjøre tjeneste *og* at de tror de passer til tjeneste, er fordelingen som i figur 4.7. Interessen for Hæren er størst og holder seg relativt konstant fra 1992- til 1993-kullet. Interessen for Luftforsvaret er høyere enn for Sjøforsvaret blant menn i 1992-kullet, mens det er motsatt for kvinner. I 1993-kullet bytter rangeringen på disse to grenene for begge kjønn. Det mest interessante funnet er kanskje at nesten 8 % av kvinnene, som altså både er interessert i tjeneste og tror de passer, svarer at de ikke har interesse for noen av de tre forsvarsgrenene.

Hva er det som tiltrekker disse 8 % kvinnene til Forsvaret når de ikke har interesse for noen av grenene? Det kan være at de ikke har noen spesielle tanker om hvilke oppgaver de kunne tenke seg å holde på med. Eller kanskje har de en idé om hva de ønsker å drive med, men ikke hvilken gren det hører hjemme under. Noen er muligens opptatt av å delta i internasjonale operasjoner, uten at grenen er av særlig betydning.

Det er interessant at andelen menn som svarer ”Ingen av delene” er mye lavere enn andelen kvinner som svarer det. Det er tydelig at menn i større grad har en oppfatning om hva de vil. Det er vanskelig å se hva som kan være bakgrunnen for denne forskjellen mellom kjønnene.

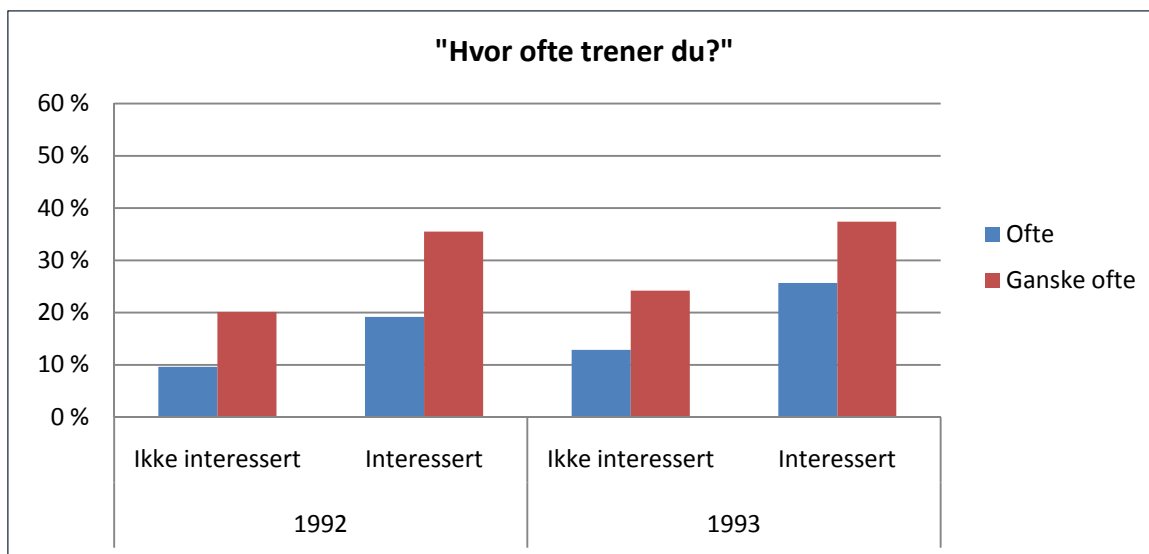

Figur 4.7 Andelen menn og kvinner – blant de som både er interessert i og tror de passer til tjeneste – som valgte de ulike forsvarsgrenene under spørsmålet “Dersom du kalles inn til sesjon og eventuell førstegangstjeneste, hvilken forsvarsgren har du mest interesse for?”.

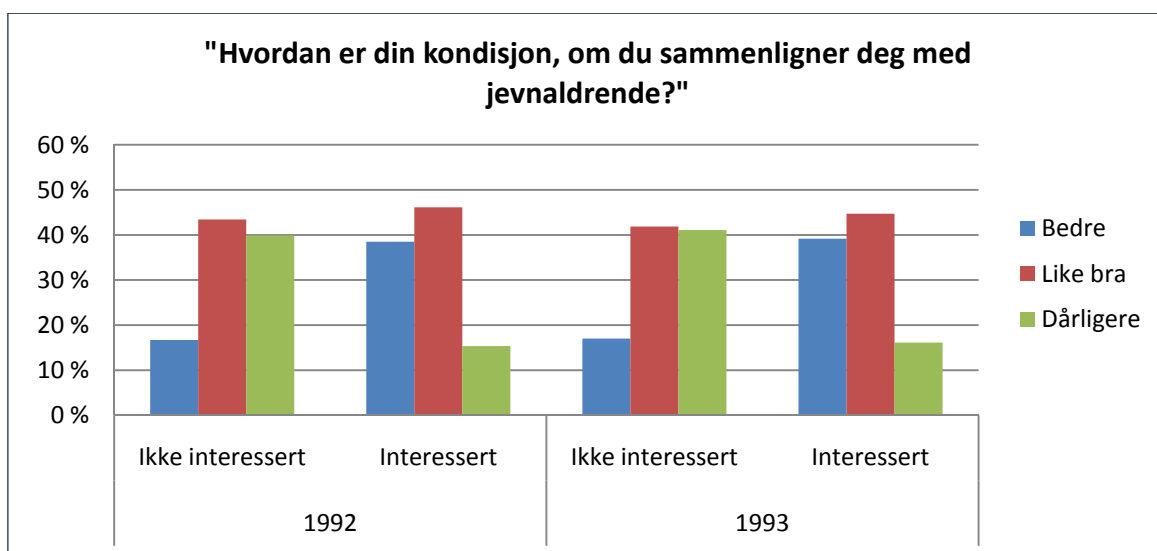
4.2 Analyse av hovedteorier

4.2.1 Hovedteori 1: De som er interessert i Forsvaret er i bedre fysisk form enn de som ikke er interessert

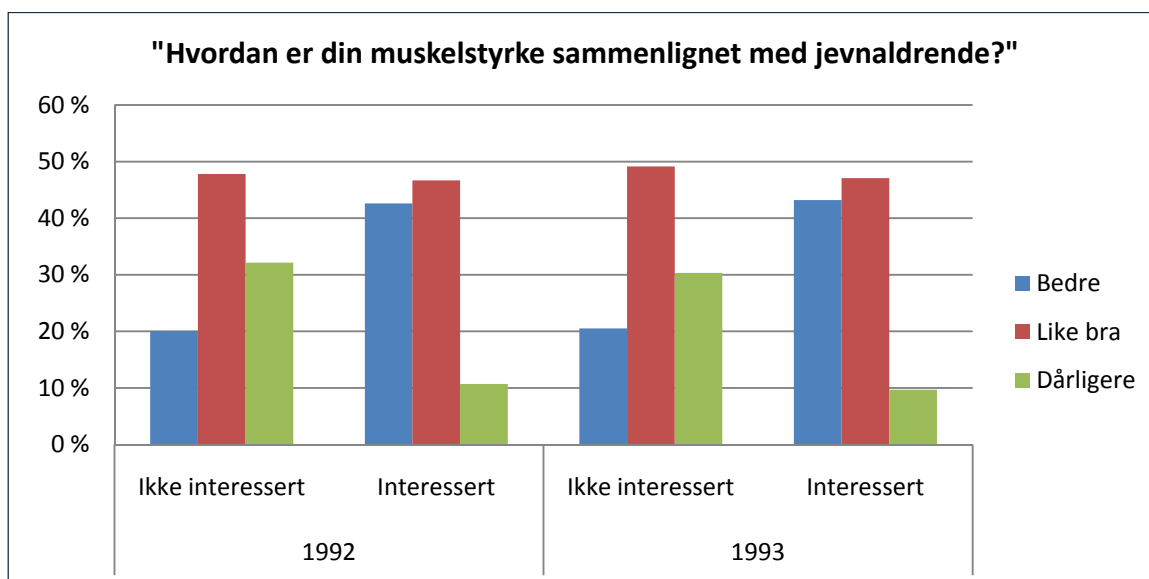
Vi kan starte med å sammenligne hvor ofte de som er interessert og de som ikke er interessert i tjeneste trener. Figur 4.8 viser dette. Vi forenkler bildet ved bare å ta med alternativene “Ofte” og “Ganske ofte”. I begge kullene er det en betydelig større andel som trener ganske ofte eller ofte blant de som er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret enn blant de som ikke er interessert.

Figur 4.8 Andelen som trener “Ganske ofte” eller “Ofte” fordelt på interesse for tjeneste i Forsvaret.

Figur 4.9 Svarfordelingen på spørsmålene “Hvordan er din kondisjon, om du sammenligner deg med jevnaldrende kamerater/klassekamerater?” (2009) og “Hvordan er din kondisjon, om du sammenligner deg med jevnaldrende av samme kjønn?” (2010), fordelt på interesse for tjeneste i Forsvaret.

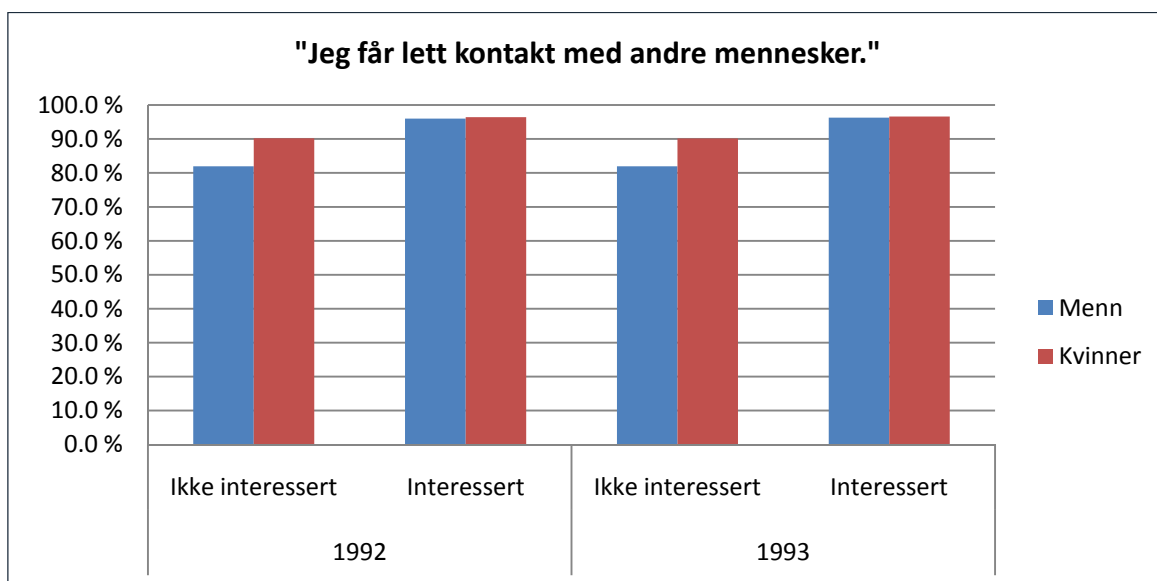
Figur 4.10 Svarfordelingen på spørsmålene "Hvordan er din muskelstyrke, om du sammenligner deg med jevnaldrende kamerater/klassekamerater?" (2009) og "Hvordan er din muskelstyrke, om du sammenligner deg med jevnaldrende av samme kjønn?" (2010), fordelt på interesse for tjeneste i Forsvaret.

Vi kan fortsette med å se på hvordan de to gruppene vurderer sin kondisjon og sin muskelstyrke. Figur 4.9 og figur 4.10 viser dette. Svaralternativene er forenklet til "Bedre", "Like bra" og "Dårligere". Resultatene viser at de som er interessert i tjeneste vurderer sin egen form som bedre enn det de ikke-interesserte gjør. Denne forskjellen er lik for menn og kvinner, derfor er illustrasjonene ikke delt opp i kjønn.

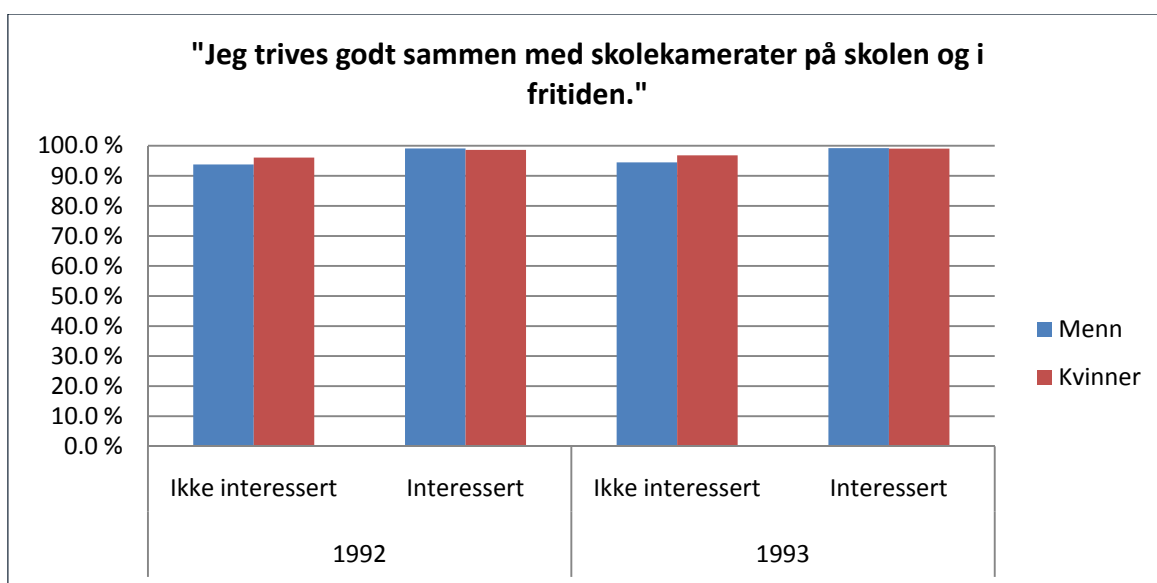
4.2.2 Hovedteori 2: De som er interessert i Forsvaret er flinkere sosialt enn de som ikke er interessert

SD1 inneholder flere spørsmål som handler om sosial trivsel og sosial kompetanse. Her skal vi se nærmere på tre spørsmål som belyser respondentenes relasjoner til andre mennesker. Figur 4.11, figur 4.12 og figur 4.13 viser oversikten over de som har svart "Stemmer bra" eller "Stemmer ganske bra" på påstandene "Jeg får lett kontakt med andre mennesker", "Jeg trives, generelt sett, godt sammen med mine skolekamerater på skolen og i fritiden" og "Jeg føler jeg omgås regelmessig med flere kamerater eller venninner".

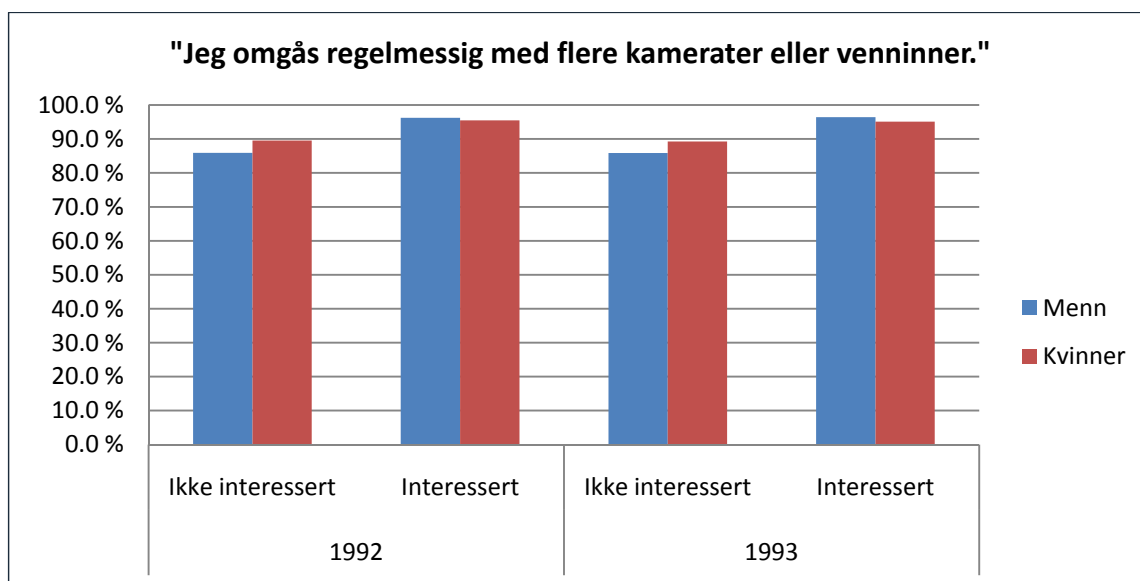
For alle tre påstander er forholdet likt i begge årskull; det er flere blant de som er interessert i tjeneste som sier "Stemmer", enn blant de som ikke er interessert. Hvis vi sammenligner kjønnene, ser vi at forskjellen mellom interesserte og ikke-interesserte er større hos menn enn hos kvinner. Dette er spesielt fremtredende i figur 4.11, der andelen ikke-interesserte menn som sier "Stemmer" er rundt 80 %, mens andelen blant de interesserte mennene er over 95 %. Her kan vi snakke om en betydelig forskjell.

Figur 4.11 Andelen menn og kvinner som svarte “Stemmer ganske bra” eller “Stemmer bra” på utsagnet “Jeg får lett kontakt med andre mennesker”, fordelt på interesse for tjeneste i Forsvaret.

Figur 4.12 Andelen menn og kvinner som svarte “Stemmer ganske bra” eller “Stemmer bra” på utsagnet “Jeg trives godt sammen med skolekamerater på skolen og i fritiden”, fordelt på interesse for tjeneste i Forsvaret.

Figur 4.13 Andelen menn og kvinner som svarte “Stemmer ganske bra” eller “Stemmer bra” på utsagnet “Jeg omgås regelmessig med flere kamerater eller venninner”, fordelt på interesse for tjeneste i Forsvaret.

Alle spørsmålene knyttet til sosial kompetanse i SD1 handler om respondenten selv, dens følelser, trivsel og kompetanse i møte med andre. Når det kommer til sosial kompetanse, er egenskaper knyttet til empati ansett som viktige. Egenskaper knyttet til empati og evnen til å oppfatte andres ståsted er ikke representert gjennom noen spørsmål. Eksempler på spørsmål som kunne kartlegge respondentenes empati er:

- “Jeg er flink til å vise omsorg overfor mennesker rundt meg”.
- “Jeg er flink til å oppfatte andres ønsker og behov”.
- “Jeg er flink til å se på andre hvordan de føler seg inni seg”.
- “Jeg er en god lytter”.

4.2.3 Hovedteori 3: Forsvarskommuner er overrepresentert blant hjemstedskommunene til de som er interessert i Forsvaret

Vi ønsker å sjekke hvorvidt ungdom som kommer fra kommuner der Forsvaret har en betydelig tilstedeværelse, er mer innstilt på å gjøre tjeneste i Forsvaret enn ungdom ellers i landet. Det er vanskelig å formulere et sett av kriterier som entydig definerer hva en “forsvarskommune” er. I kommuner der Forsvaret er til stede varierer det hvor synlig det er i lokalsamfunnet. Det er ulike tradisjoner rundt Forsvarets drift i de ulike kommunene. Ikke minst finnes det kommuner hvor Forsvaret har vært til stede før, men hvor det ikke er tilstede i dag.

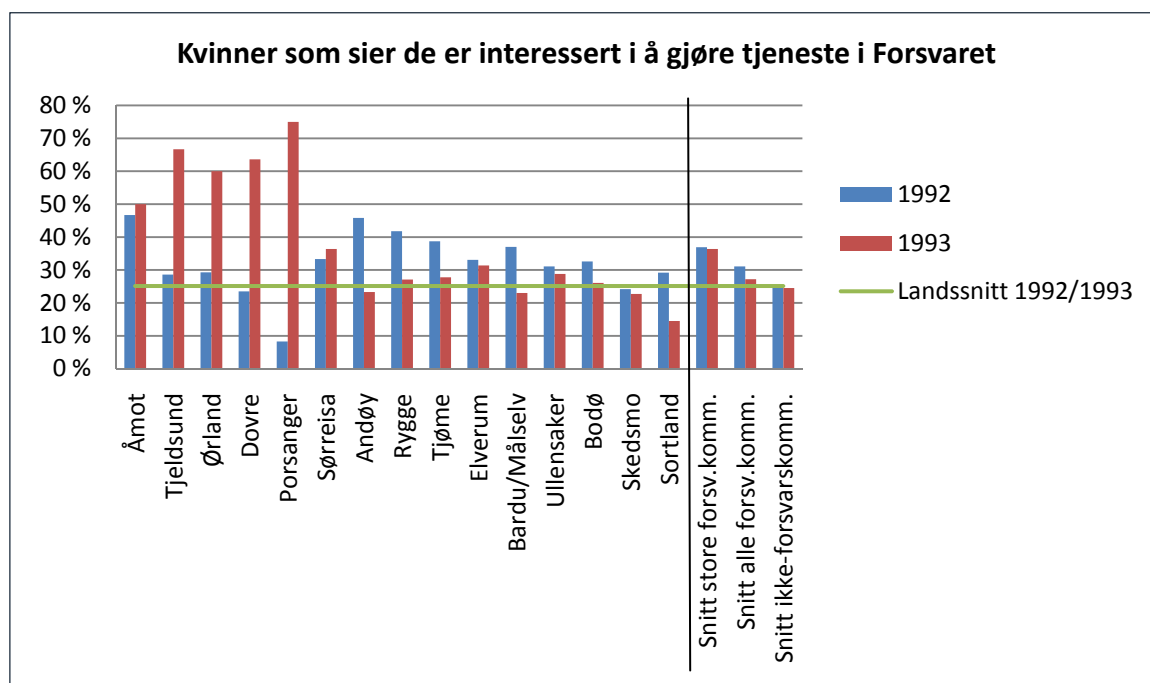
Vi må velge et kriterium for hvilke kommuner vi ønsker å se på, og vi må være klar over at analysene våre kun dreier seg om hvorvidt *dette* kriteriet har betydning for ungdoms interesse for Forsvaret. Det mest håndfaste tegnet på Forsvarets tilstedeværelse i en kommune er antall sysselsatte i Forsvarets enheter i denne kommunen. Dette antallet bør også sammenlignes med

innbyggertallet i kommunen. For å få en sammenlignbar referanse på Forsvarets tilstedeværelse i kommunene, bruker vi derfor følgende formel:

$$\frac{\text{Antall ansatte i Forsvarets enhet i kommunen}}{\text{Innbyggertall i kommunen}} \times 100$$

Dette gir oss et tall i prosent. Vi definerer forsvarskommuner som kommuner der dette prosenttallet er høyere enn 2 %. Dette tallet ble valgt fordi svært få av de kommunene man tradisjonelt forbinder med Forsvaret har et tall som er lavere enn 2 %. Vi definerer *store forsvarskommuner* som kommuner der prosenttallet er høyere enn 10 %. Antall årsverk i de ulike enhetene i Forsvaret, er basert på data fra Forsvarsstaben/Personell (FST/P) fra 2009.⁴

I figur 4.14 ser vi hvor mange kvinner som sier de er interessert i å gjøre tjeneste i de ulike forsvarskommunene. For noen kommuner er det stor forskjell mellom 1992- og 1993-kullet. Dette gjelder stort sett de små kommunene. Antall 17-åringere i disse kommunene er så lavt at usikkerheten i dataene blir stor. De siste tre søylene i figuren viser gjennomsnittsprosenten for henholdsvis store forsvarskommuner, alle forsvarskommuner og ikke-forsvarskommuner. Det kan se ut som Forsvarets tilstedeværelse i kommunen har betydning for kvinners interesse for å gjøre tjeneste. Prosentandelen interesserte kvinner i store forsvarskommuner ligger rundt 36 %. Snittet for alle forsvarskommuner er ca. 31 % i 1992-kullet og ca. 27 % i 1993-kullet. I ikke-forsvarskommuner er tallet rundt 25 %, noe som tilsvare landsgjennomsnittet. Dette er fordi antall personer i ikke-forsvarskommuner er stort (ca. 96 % av undersøkelsens populasjon).

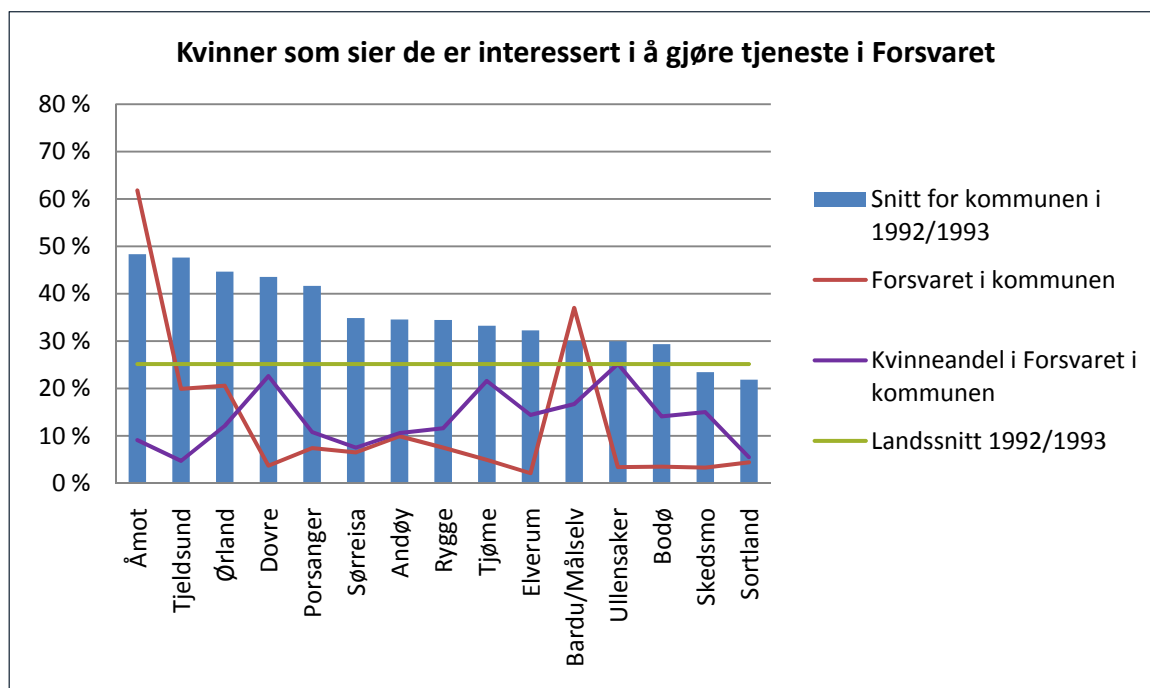

Figur 4.14 Andelen kvinner i de ulike forsvarskommunene som sier at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret.

⁴ Dette er data som FFI fikk tilsendt gjennom personlig kommunikasjon med FST/P.

Fra figur 4.14 ser det ut til at størrelsen på Forsvarets enhet i kommunen har innvirkning på kvinners interesse for å gjøre tjeneste. Men er dette forholdet så fremtredende at hvis vi sammenligner forsvarskommunene, så vil kvinners interesse øke med økende tilstedeværelse av Forsvaret i kommunen? I figur 4.15 viser søylene gjennomsnittet av 1992- og 1993-kulletts interesse for å gjøre tjeneste. Søylene er sortert slik at kommuner med høyest interesse står til venstre, med avtagende interesse mot høyre. Den røde kurven viser prosentfaktoren vi har brukt som kriterium for at en kommune skal kalles forsvarskommune. Hvis vi ser bort fra kommunene Bardu/Målselv, kan vi ane en noe avtagende form på den røde kurven fra venstre mot høyre. Dette antyder at økende tilstedeværelse gir en systematisk økning i andelen kvinner som er interessert i Forsvaret. Ved å følge disse resultatene over tid, kan det være mulig å si noe mer sikkert om hvorvidt det finnes en slik sammenheng. Hvorfor Bardu/Målselv i så fall avviker fra dette mønsteret, vil også være noe man bør undersøke videre.

Figur 4.15 viser også kvinneprosenten i Forsvarets enheter i de ulike kommunene. Det er interessant å se om 17-årige kvinner blir mer positivt innstilt til tjeneste dersom det er flere kvinner i Forsvaret i kommunen. Figuren viser at det ikke er trolig at det er noen slik sammenheng.

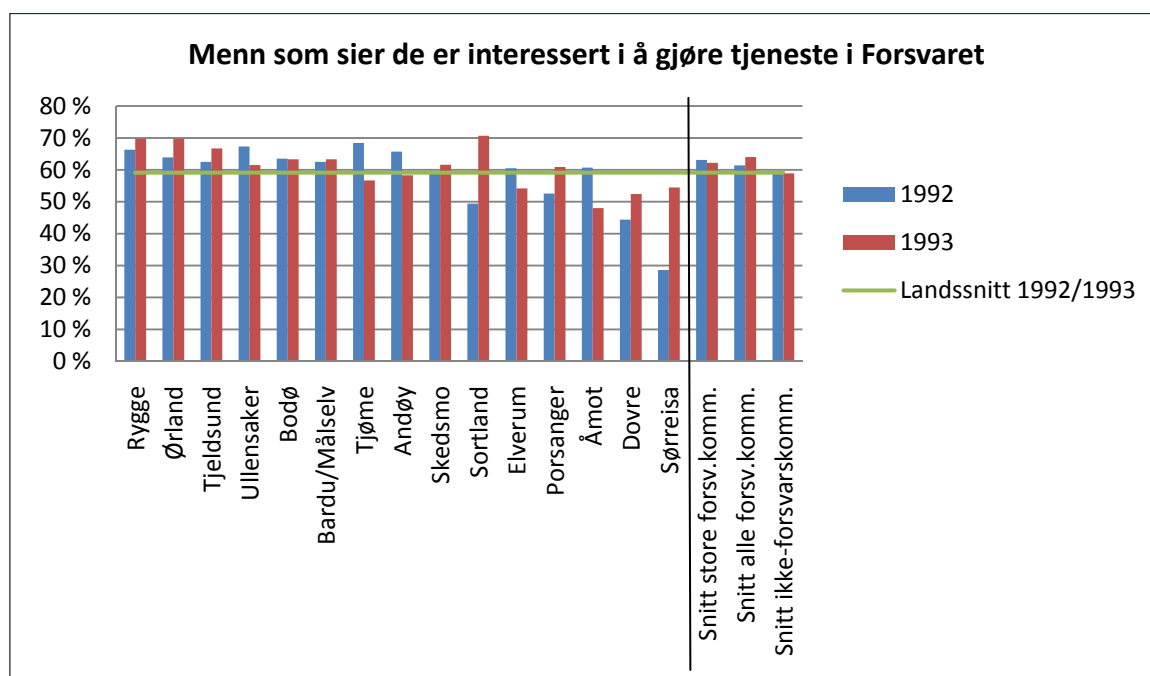

Figur 4.15 Andelen kvinner i de ulike forsvarskommunene, som sier at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret, sammenlignet med Forsvarets tilstedeværelse i kommunen og kvinneandelen i Forsvaret i kommunen.

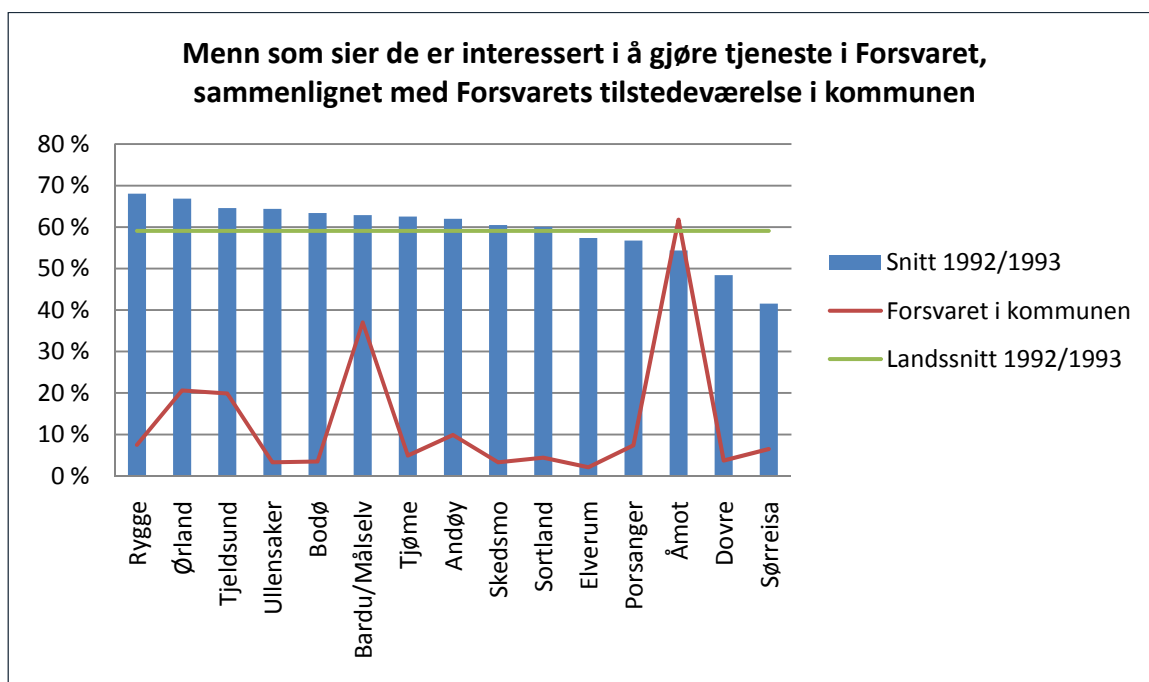
Figur 4.16 viser hvor mange menn som er interessert i å gjøre tjeneste i de ulike forsvarskommunene. På de siste tre søylene ser vi at forsvarskommuner også her ligger over ikke-forsvarskommuner. For store forsvarskommuner er prosentandelen interesserte menn rundt 63 %. For alle forsvarskommuner er andelen 61 % i 1992-kullet og 64 % i 1993-kullet. For ikke-forsvarskommuner er andelen rundt 59 %, noe som tilsvarer landsgjennomsnittet. Forskjellen på interessen i forsvarskommuner og ikke-forsvarskommuner er såpass liten at vi ikke kan konkludere med at Forsvarets tilstedeværelse har *betydelig* effekt på menns interesse for å gjøre tjeneste.

For kvinner så vi at interessen for tjeneste var markant høyere i forsvarskommuner. Basert på vårt datamateriale er det vanskelig å si hva som er årsaken til denne forskjellen mellom kvinner og menn. Interessen for tjeneste er stor blant menn. Kanskje har den nådd et slags metningspunkt, slik at påvirkning av forskjellige typer ikke har samme effekt som hos kvinner, der potensialet for å øke interessen er større.

Et oppsiktsvekkende resultat vi kan trekke fram fra disse tallene, er forskjellen på menn og kvinner i Åmot kommune. Interessen blant kvinner i denne kommunen er dobbelt så stor som blant kvinner i resten av landet. Hos menn i Åmot derimot, er interessen lavere enn blant menn i resten av landet. Denne forskjellen mellom kvinnene og mennene gjelder både for 1992-kullet og 1993-kullet. Hvis forholdet opprettholdes over flere årskull, er det interessant å studere dette fenomenet nærmere.

Figur 4.16 Andelen menn i de ulike forsvarskommunene, som sier at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret.

Figur 4.17 Andelen menn i de ulike forsvarskommunene, som sier at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret, sammenlignet med Forsvarets tilstedeværelse i kommunen.

Figur 4.17 viser størrelsen på Forsvarets enhet i kommunene og menns interesse for å gjøre tjeneste. Det ser ikke ut til å være noen sammenheng mellom størrelsen på disse to faktorene.

4.2.4 Hovedteori 4: De som er interessert i Forsvaret kommer i større grad fra landet og tettbygde strøk enn fra byer

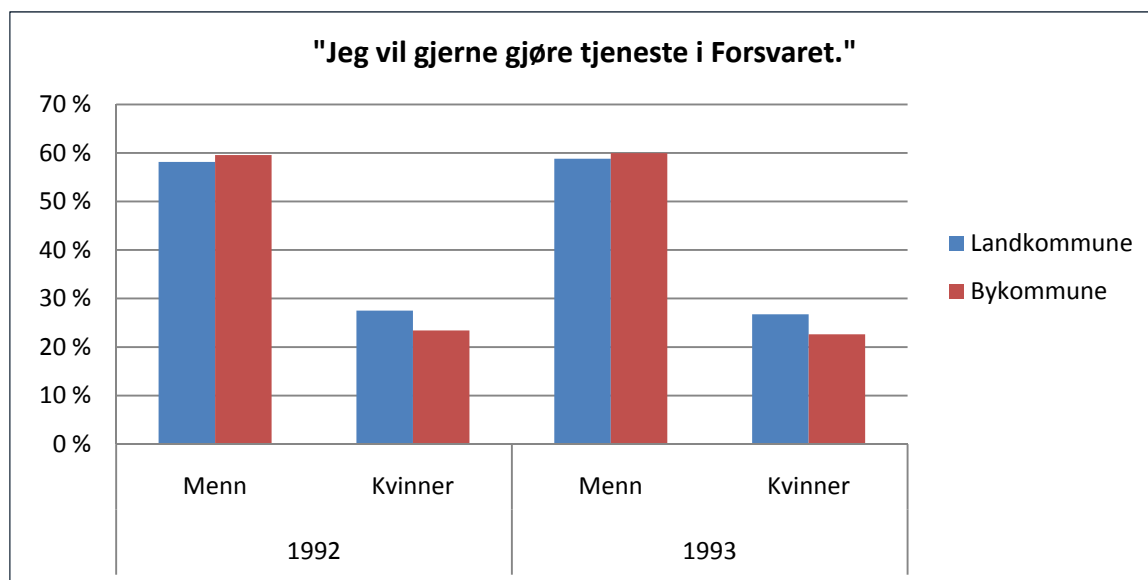
I SD1 har respondentene ikke oppgitt hva slags miljø de er vokst opp i. Dataene inneholder imidlertid informasjon om hjemstedskommune på det tidspunktet skjemaet ble fylt ut. Hvis vi skal dele respondentene inn i kategoriene “fra by” og “fra landet / tettbygd strøk”, må vi basere oss på kommuner, noe som kan gi et skjevt bilde siden mange kommuner i Norge dekker både urbane og rurale strøk. Det er definert et sett av 46 bykommuner i Norge.⁵ Dette er kommuner hvor befolkningen stort sett bor i by. Vi kan ta disse som utgangspunkt for analysene, men vi må da være klar over hva det er vi undersøker. Resultatene kan ikke uten videre generaliseres til å si noe om hva ungdom fra by og ungdom fra land synes om tjeneste i Forsvaret.

I tillegg til de 46 bykommunene, vil kommunene Asker og Bærum regnes som bykommuner, selv om de er definert som landkommune i den opprinnelige kategoriseringen. Tabell 4.8 viser hvordan respondentene i undersøkelsen fordeler seg på by og land når vi deler dem inn som beskrevet.

⁵ Statistisk sentralbyrå bruker betegnelsene “bykommune” og “landkommune”. Bykommunene har kommunenummer der det tredje sifferet er 0. Statistisk sentralbyrå er ansvarlige for tildeling av kommunenummer.

Årskull	Landkommune	Bykommune	Totalt
1992	30276	29392	59668
	50,7 %	49,3 %	100,0 %
1993	30276	28090	58366
	51,9 %	48,1 %	100,0 %

Tabell 4.8 Tabellen viser hvor stor andel av respondentene som bor i bykommuner og landkommuner.

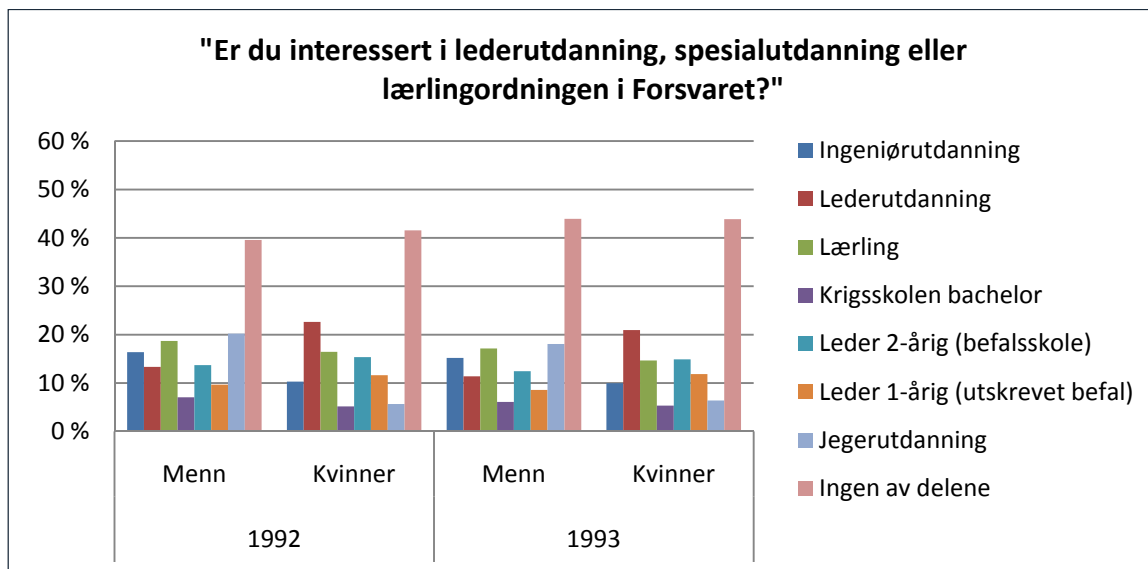

Figur 4.18 Andelen menn og kvinner fra landkommuner og bykommuner som sier at de er interessert i tjeneste i Forsvaret.

Vi ønsker nå å se på andelen som sier at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret i by- og landkommuner. Figur 4.18 viser dette. Resultatet er det samme for de to kullene. Blant menn er interessen for å gjøre tjeneste større i bykommuner enn i landkommuner, men forskjellen er bare på rundt ett prosentpoeng. Blant kvinner er interessen for å gjøre tjeneste større i landkommuner enn i bykommuner. Forskjellen er større enn blant menn. Det kan derfor se ut som bosted er mer avgjørende for kvinners holdning til Forsvaret enn det er for menns holdning.

4.2.5 Hovedteori 6: Menn er mer interessert i militær karriere enn kvinner

Vi ønsker å finne ut om kvinner i større grad enn menn bruker Forsvaret som et springbrett til andre karrierer. I denne sammenhengen er det naturlig å se på hvordan menn og kvinner svarer på spørsmålet om interesse for ulike utdanninger i Forsvaret. Hvis vi ser på bare de som sier at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret, fordeler interessen for de ulike utdanningene seg som i figur 4.19. I 1993-kullet er det flere menn enn kvinner som ikke ønsker å ta utdanning i det hele tatt. Bildet er motsatt for 1992-kullet.

Figur 4.19 Andelen menn og kvinner som er interessert i de ulike utdanningene i Forsvaret, blant de som er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret.

Av alle utdanningene er det Krigsskolen som i størst grad underbygger en militær karriere. Menn viser i større grad interesse for denne utdanningen, men kvinnene ligger tett opptil. En annen relevant utdanning er Leder 2-årig (befalsskole). Her er kvinnenes interesse høyere enn mennenes. Resultatene fra SD1 underbygger ikke teorien om at menn er mer interessert i militær karriere enn kvinner.

5 Moderne ungdom og fritid

Datasettet fra MUF-studien inneholder svar fra 2116 respondenter. Imidlertid var det elleve respondenter som ikke svarte på hvilket kjønn de var, slik at datasettet som er analysert inneholder 2105 svar. Fordelingen mellom jenter og gutter er vist i tabell 5.1.

Det relevante utvalget for "Forskning på årskull" er de som har svart på spørsmålet om førstegangstjeneste. Svarprosenten på dette spørsmålet var 63,7 %. Det vil si at datasettet inneholder 1341 svar. Fordelingen mellom gutter og jenter i dette utvalget er vist i tabell 5.2. Det er flere jenter enn gutter som har svart på dette spørsmålet. Spørsmålet er et av de aller siste på skjemaet. Det kan se ut til at flere jenter enn gutter har rukket å komme seg gjennom alle spørsmålene. En teori om at flere som er interessert i Forsvaret tok seg bryet med å fylle ut spørsmålene som omhandlet Forsvaret, ser ikke ut til å stemme. Siden flere gutter er interessert i tjeneste (se figur 5.3), skulle i så fall endringen i hvor stor andel gutter og hvor stor andel jenter som svarte på dette spørsmålet vært motsatt.

Siden respondentene i denne undersøkelsen bare er et utvalg av populasjonen, og siden det varierer hvor mange som har svart på hvert spørsmål, vil N (antall respondenter som er inkludert i en analyse) og p-verdi oppgis for alle figurer og tabeller der det er relevant.

Gutter	Jenter	Totalt
1020	1085	2105
48,5 %	51,5 %	100,0 %

Tabell 5.1 Antall respondenter i Moderne ungdom og fritid, fordelt på kjønn.

Gutter	Jenter	Totalt
583	758	1341
43,5 %	56,5 %	100,0 %

Tabell 5.2 Antall respondenter som svarte på spørsmålet “Det er nå mulig for både jenter og gutter å gjennomføre førstegangstjeneste. Tenker du på å gjennomføre førstegangstjeneste når den tid kommer?”.

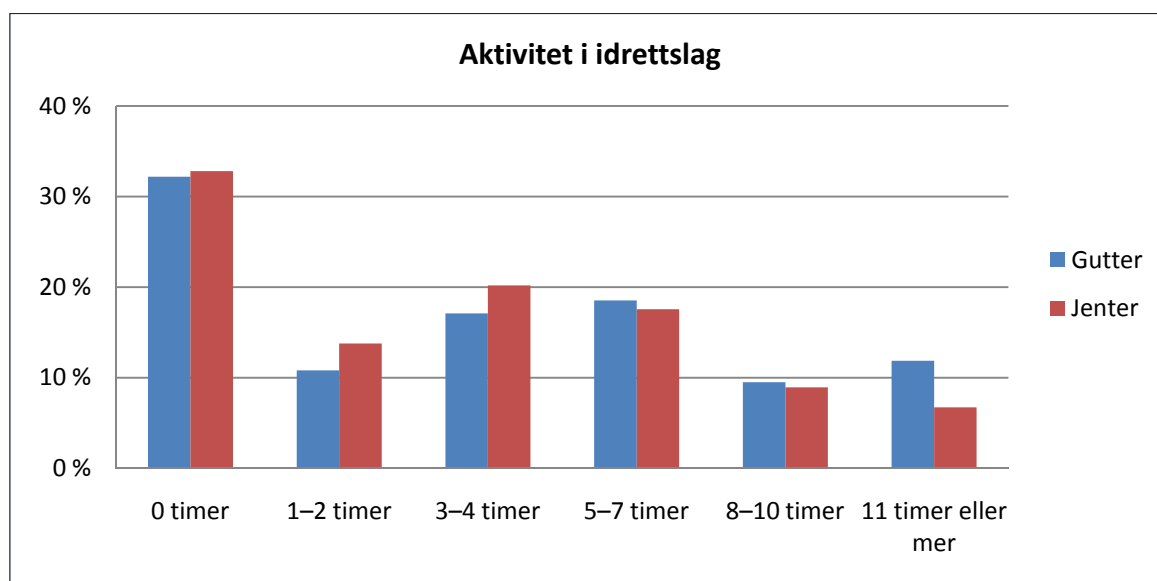
I alt ble det formulert 35 nullhypoteser som ble testet på dataene i MUF. Hvis vi skal bruke Bonferronikorreksjon på signifikansnivået, vil denne verdien reduseres fra 5 % til 0,14 %. Det vil si at nullhypoteser forkastes dersom p-verdien er mindre enn 0,14 %.

5.1 Analyse av relevante spørsmål

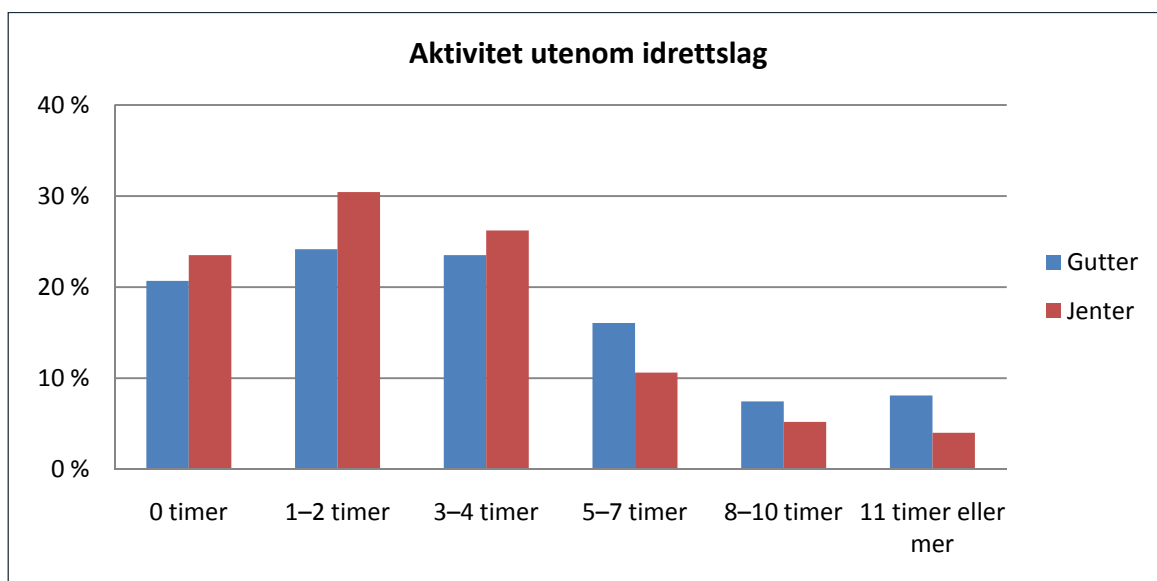
I dette kapitlet analyseres spørsmål i MUF som er relevante for rapportens tema.

5.1.1 Fysisk aktivitet

Figur 5.1 og figur 5.2 viser jenter og gutters aktivitet i og utenom idrettslag. Det ser ut til at gutter trener noe oftere enn jenter. Når det gjelder aktivitet i idrettslag, er p-verdien 20 %, noe som betyr at vi ikke kan konkludere med at forskjellen mellom gutter og jenter er signifikant. For aktivitet utenom idrettslag er p-verdien mindre enn 0,05 %, hvilket betyr at resultatet er signifikant.

Figur 5.1 Respondentenes svarfordeling på spørsmålet “Omtrent hvor mange timer per uke trener eller konkurrerer du i regi av et idrettslag slik at du blir andpusten eller svett?”. (N = 1793, p-verdi = 20 %)

Figur 5.2 Respondentenes svarfordeling på spørsmålet “Omtrent hvor mange timer per uke er du fysisk aktiv utenom idrettslaget og kroppsøvingsfaget (sykler, skater, går på ski, svømmer etc.) slik at du blir varm eller andpusten?”. (N = 1701, p-verdi < 0,05 %)

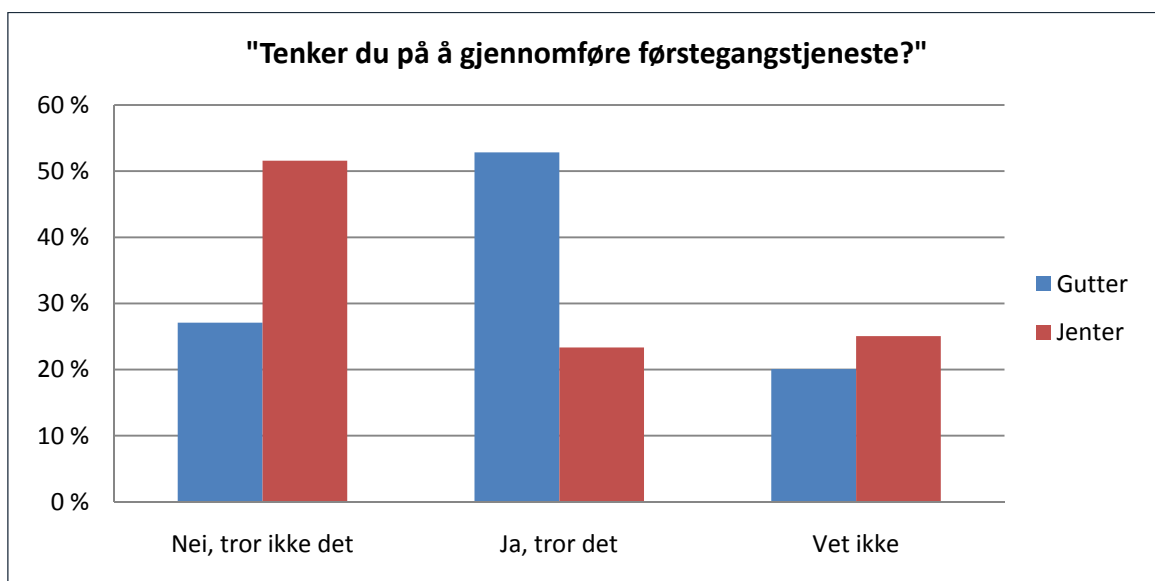
5.1.2 Førstegangstjeneste

På spørsmålet “Tenker du å gjennomføre førstegangstjeneste når den tid kommer?” kunne respondentene velge mellom fem svaralternativer:

- Nei, det er uaktuelt for meg å gjennomføre førstegangstjeneste.
- Nei, jeg tror ikke det blir aktuelt for meg å gjennomføre førstegangstjeneste.
- Ja, jeg tror jeg kommer til å gjennomføre førstegangstjeneste.
- Ja, jeg kommer helt sikkert til å gjennomføre førstegangstjeneste.
- Vet ikke.

Hvis vi slår sammen svarene til et “Nei”-alternativ, et “Ja”-alternativ og et “Vet ikke”-alternativ, blir fordelingen mellom jenter og gutter som vist i figur 5.3. Jentene og guttene har helt motsatt fordelig. P-verdien for denne analysen er mindre enn 0,05 %, og forskjellen mellom gutter og jenter er dermed signifikant.

Vi kan se nærmere på hvor mange som sier at de er interessert i å gjøre tjeneste i MUF. Det kunne være interessant å sammenligne disse tallene med resultatet i SD1, men de to gruppene er ikke direkte sammenlignbare. For det første tilhører respondentene i MUF en aldersgruppe som spenner fra 12 til 22 år, mens det bare er 17-åringer i SD1. For det andre er ikke spørsmålene rundt tjeneste ekvivalente i de to undersøkelsene. Spørsmålsstillingen er forskjellig, men ikke minst er svaralternativene forskjellige. I MUF er det et “Vet ikke”-alternativ som ikke finnes i SD1.

Figur 5.3 Respondentenes svarfordeling på spørsmålet “Det er nå mulig for både jenter og gutter å gjennomføre førstegangstjeneste. Tenker du på å gjennomføre førstegangstjeneste når den tid kommer?”. (N = 1341, p-verdi < 0,05 %)

Det vi kan se på er hvor mange 16- og 17-åringer i MUF som stiller seg positive til å gjennomføre førstegangstjeneste, og se om dette tallet er i nærheten av resultatet fra SD1. Tabell 5.3 viser prosentandelen som svarte “Ja”-alternativet i MUF. Konfidensintervallet for resultatet er også oppgitt. Konfidensintervallet er relativt stort. For guttene ser vi at prosentandelen som er positive til tjeneste i SD1 ikke ligger innenfor konfidensintervallet i MUF. Vi vet at ca. 20 % av guttene svarte “Vet ikke” i MUF. Dette forklarer sannsynligvis noe av hvorfor færre svarer “Ja” i MUF enn i SD1.

Rundt 20 % av guttene og rundt 25 % av jentene svarer “Vet ikke” i MUF. I SD1 har de ikke dette valget. De som er usikre blir derfor tvunget til å ta et valg, og man kan lure på om de havner på ja-siden eller på nei-siden. VPV selekterer kun jenter som har svart at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret. Det kan hende de går glipp av noen “vippere” på denne måten.

	Gutter, 16–17 år	Jenter, 16–17 år
Interessert i førstegangstjeneste	52,0 %	25,1 %
Konfidensintervall	46,0 %–58,0 %	20,6 %–29,6 %

Tabell 5.3 Tabellen viser hvor stor andel gutter og jenter i alderen 16–17 år i MUF som sier at de tror de vil gjennomføre førstegangstjeneste. Konfidensintervall (95 %) for tallene er også vist.

I MUF skulle de som sa at de vurderer å gjennomføre førstegangstjeneste, svare på spørsmål om årsaker til at de vurderer dette. Det var listet opp 22 ulike påstander om årsak, og respondentene skulle svare på en skala fra 1 til 7, der 1 betydde “Fullstendig uenig” og 7 betydde “Fullstendig enig”. I tabell 5.4 ser vi de tre årsakene som fikk høyest snittscore for gutter og jenter samlet. Forskjellene mellom gutter og jenter på disse tre årsakene er ikke signifikante.

Tabell 5.5 viser de tre årsakene som jentene svarte høyest på. Guttenes snittscore på disse årsakene er også tatt med i tabellen. Tabell 5.6 viser tilsvarende resultat for gutter. Det er kun årsaken “Jeg føler at det er riktig av meg å gjøre det” som har signifikant forskjell mellom jenter og gutter. Jentene og guttene har to årsaker felles på sin “topp tre”-liste. Det ser ut til at kjønnene har de samme årsakene for å ønske å avtjene førstegangstjeneste. De “mykere” årsakene er ikke høyt på lista hos jentene, slik som man kanskje kunne trodd.

Viktigste årsaker for jenter og gutter samlet	Gjennomsnitt		
	Gutter	Jenter	Totalt
Jeg tror jeg har godt av det	5,38	5,25	5,34
Jeg ønsker meg et år hvor jeg får testet ut meg selv	5,27	5,40	5,32
Jeg ønsker meg et år hvor jeg får være aktiv og slite litt	5,02	5,26	5,11

Tabell 5.4 De viktigste årsakene for å gjennomføre førstegangstjeneste blant gutter og jenter.

Viktigste årsaker for jenter	Gjennomsnitt		
	Gutter	Jenter	Totalt
Jeg ønsker meg et år hvor jeg får testet ut meg selv	5,27	5,40	5,32
Jeg ønsker meg et år hvor jeg får være aktiv og slite litt	5,02	5,26	5,11
Jeg tror jeg har godt av det	5,38	5,25	5,34

Tabell 5.5 De viktigste årsakene for å gjennomføre førstegangstjeneste blant jenter.

Viktigste årsaker for gutter	Gjennomsnitt		
	Gutter	Jenter	Totalt
Jeg tror jeg har godt av det	5,38	5,25	5,34
Jeg ønsker meg et år hvor jeg får testet ut meg selv	5,27	5,40	5,32
Jeg føler at det er riktig av meg å gjøre det	5,19	4,60	4,98

Tabell 5.6 De viktigste årsakene for å gjennomføre førstegangstjeneste blant gutter.

Årsaker med størst forskjell på gutter og jenter	Gjennomsnitt		
	Gutter	Jenter	Totalt
Jeg er påvirket av tv/pc-spill	3,52	2,10	3,01
Jeg er fascinert av krig	3,43	2,04	2,93
Det er det som er mest vanlig blant mine venner	3,45	2,21	3,00

Tabell 5.7 De tre årsakene for å gjennomføre førstegangstjeneste hvor forskjellen i gjennomsnittsverdi var størst mellom gutter og jenter.

Tabell 5.7 viser de tre årsakene der forskjellen på gutter og jenter var størst. Vi skal imidlertid merke oss at begge kjønn i snitt ligger lavere enn det nøytrale valget 4 på alle disse årsakene. Det vil si at begge kjønn i hovedsak er uenige i at disse årsakene forklarer deres ønske om å avtjene førstegangstjeneste.

Tabell 5.8 viser gjennomsnittsscore for alle årsakene som var listet opp i MUF. De uthevede årsakene har signifikante forskjeller mellom jenter og gutter. Tre av disse kan ikke ansees som signifikante dersom vi bruker Bonferronikorreksjon på signifikansnivået.

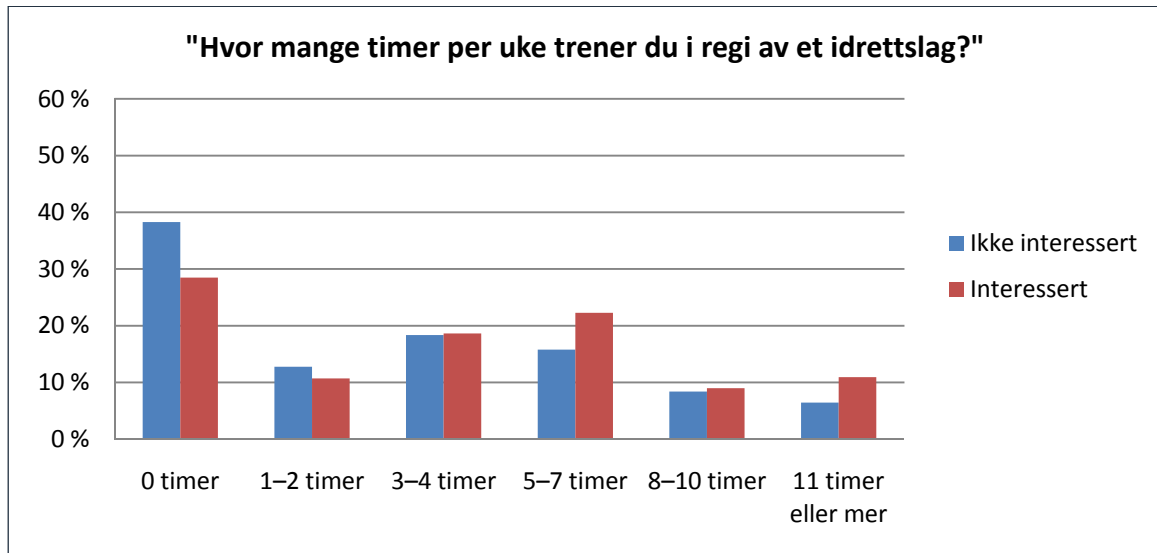
Årsak	Gjennomsnitt		
	Gutter	Jenter	Totalt
Jeg tror jeg har godt av det	5,38	5,25	5,34
Jeg ønsker meg et år hvor jeg får testet ut meg selv	5,27	5,40	5,32
Jeg ønsker meg et år hvor jeg får være aktiv og slite litt	5,02	5,26	5,11
Jeg føler at det er riktig av meg å gjøre det	5,19	4,60	4,98
Jeg ønsker meg et år med sterke fysiske anstrengelser*	4,68	4,44	4,60
Jeg vurderer utdanning i forsvaret	4,44	4,61	4,50
Jeg trenger ett år til å finne ut hva jeg skal gjøre videre	4,39	4,53	4,44
Forsvaret kan bidra til å skape fred i konfliktområder	4,45	4,00	4,29
Jeg er opptatt av fredsarbeid	4,13	4,16	4,14
Jeg er påvirket av informasjon fra forsvaret	3,98	3,70	3,88
Jeg ønsker meg et år hvor jeg kan lære om etikk og menneskeverd*	3,64	4,22	3,85
Jeg er påvirket av min nærmeste familie	3,73	2,93	3,44
Jeg kunne tenke meg å delta i en væpnet konflikt der det handler om liv eller død	3,79	2,57	3,35
Jeg er påvirket av mine venner	3,65	2,64	3,28
Jeg er påvirket av krigsfilmer/krigsbøker	3,56	2,38	3,14
Jeg vurderer å gå ut i internasjonal FN-tjeneste*	3,36	2,73	3,13
Jeg drømmer om å bli en krigshelt	3,49	2,46	3,12
Jeg er påvirket av tv/pc-spill	3,52	2,10	3,01
Det er det som er mest vanlig blant mine venner	3,45	2,21	3,00
Min familie forventer at jeg skal gjøre det	3,34	2,19	2,93
Jeg er fascinert av krig	3,43	2,04	2,93
Jeg ønsker meg et friår med mange late dager på soldatbrakk	3,14	2,07	2,75
Gjennomsnitt	4,05	3,48	3,84

Tabell 5.8 Alle årsaker for å gjennomføre førstegangstjeneste som var listet opp i MUF. De uthevede årsakene har signifikante forskjeller i guttenes og jentenes gjennomsnittsverdi. *Disse årsakene har p-verdi som er større enn det Bonferronikorrigerede signifikansnivået på 0,14 %.

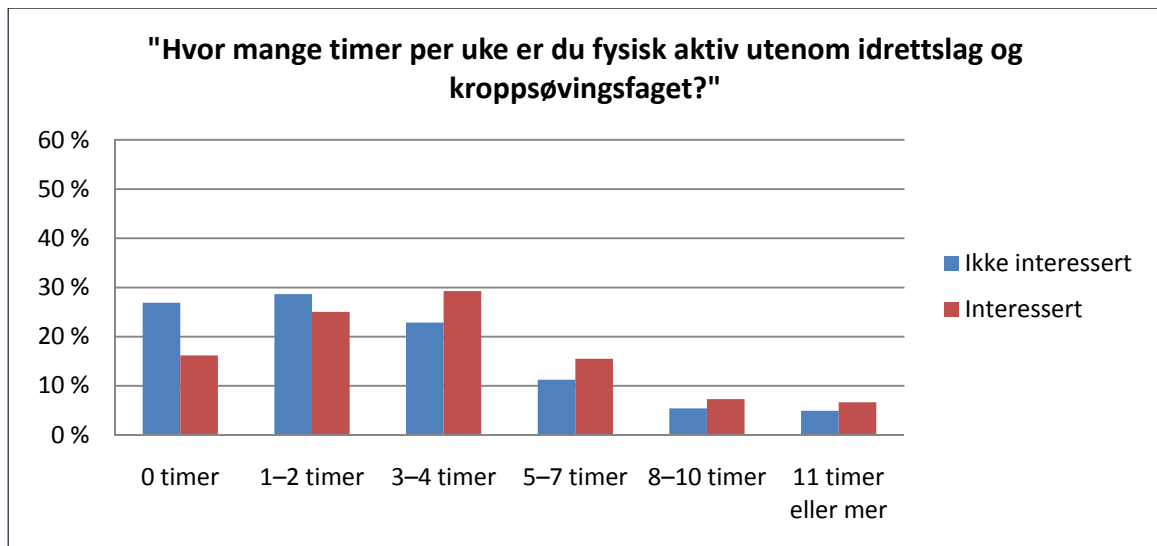
5.2 Analyse av hovedteorier

5.2.1 Hovedteori 1: De som er interessert i Forsvaret er i bedre fysisk form enn de som ikke er interessert

Figur 5.4 og figur 5.5 viser hvor mange timer i uka respondentene trener. De som er interessert i førstegangstjeneste trener flere timer i uka enn de som ikke er interessert. Forskjellene er signifikante. Dette gjelder både for gutter og jenter, derfor er ikke resultatene fordelt på kjønn.

Figur 5.4 Svarfordeling på spørsmålet "Omtrent hvor mange timer per uke trener eller konkurrerer du i regi av et idrettslag slik at du blir andpusten eller svett?", fordelt på interesse for å avtjene førstegangstjeneste. (N = 1290, p-verdi < 0,05 %)

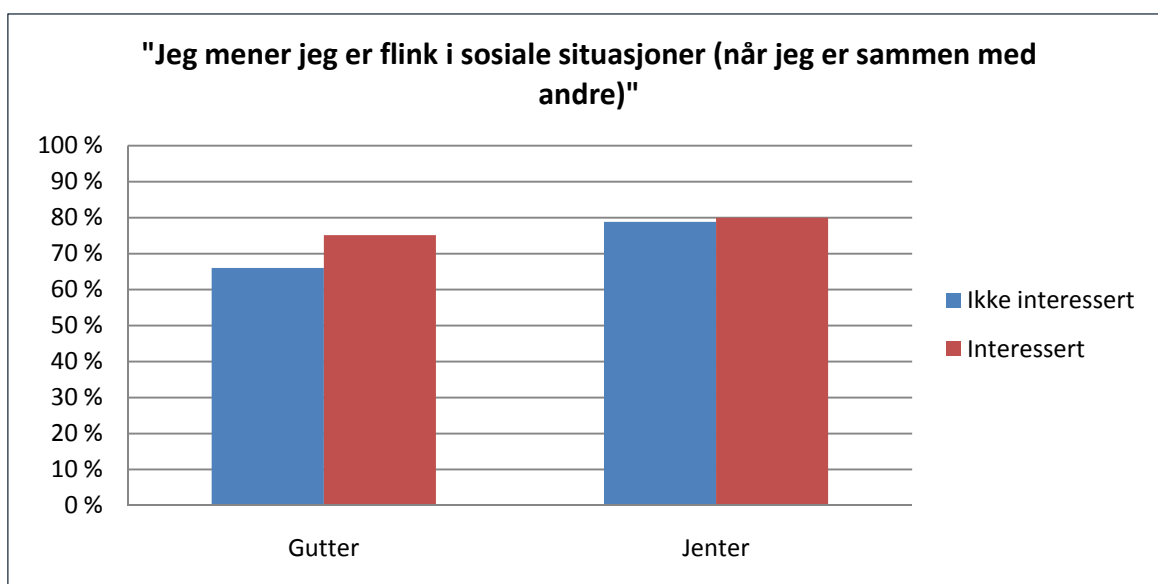

Figur 5.5 Svarfordeling på spørsmålet "Omtrent hvor mange timer per uke er du fysisk aktiv utenom idrettslaget og kroppsøvfingsfaget (sykler, skater, går på ski, svømmer etc.) slik at du blir varm eller andpusten?", fordelt på interesse for å avtjene førstegangstjeneste. (N = 1243, p-verdi < 0,05 %)

5.2.2 Hovedteori 2: De som er interessert i Forsvaret er flinkere sosialt enn de som ikke er interessert

I MUF var det flere spørsmål som undersøkte respondentenes forhold til andre mennesker. Vi velger å fokusere på påstanden “Jeg mener jeg er flink i sosiale situasjoner (når jeg er sammen med andre)”. Her skulle respondentene velge mellom svaralternativene “Stemmer svært godt”, “Stemmer nokså godt”, “Stemmer nokså dårlig” og “Stemmer svært dårlig”. Vi slår sammen de to positive svarene til et “Stemmer”-alternativ.

I figur 5.6 ser vi hvor stor andel av guttene og jentene som svarte “Stemmer”. Resultatet er fordelt på de som er interessert i å avtjene førstegangstjeneste og de som ikke er det. Blant jenter er det ikke signifikante forskjeller mellom de interesserte og de som ikke er interessert. Blant guttene er forskjellen ikke signifikant hvis vi bruker et Bonferronikorrigert signifikansnivå, men p-verdien er veldig nær dette nivået.

Figur 5.6 Gutter og jenter som svarte “Stemmer nokså godt” og “Stemmer svært godt” på utsagnet “Jeg mener jeg er flink i sosiale situasjoner (når jeg er sammen med andre)”, fordelt på interesse for å avtjene førstegangstjeneste. ($N_{jenter} = 747$, $p\text{-verdi}_{jenter} = 74\%$, $N_{gutter} = 571$, $p\text{-verdi}_{gutter} = 1,7\%$)

5.2.3 Hovedteori 4: De som er interessert i Forsvaret kommer i større grad fra landet og tettbygde strøk enn fra byer

Respondentene i MUF kan ikke knyttes opp mot hjemstedskommune, men i skjemaet blir de bedt om å fylle ut informasjon om innbyggertall i hjemstedskommunen. Vi kan ikke dele respondentene inn i kategoriene bykommune og landkommune slik som vi gjorde i SD1. For å få en lignende kategorisering i MUF fordeler vi respondentene i store og små kommuner. Vi plasserer kommuner med flere enn 30 000 innbyggere i kategorien “stor kommune” og resten i kategorien “liten kommune”.

	Stor kommune	Liten kommune
Andel interessert i tjeneste	35,2 %	37,1 %

Tabell 5.9 Tabellen viser hvor stor andel av respondentene i store og små kommuner som svarte at de er interessert i å avtjene førstegangstjeneste. (N = 1246, p-verdi = 48 %)

Tabell 5.9 viser hvordan interessen for å avtjene førstegangstjeneste er i de to gruppene. Det er liten forskjell på de to gruppene. Forskjellen på gutter og jenter er ikke vist. Blant gutter er det like stor andel interesserte i store og små kommuner. Blant jenter er det en noe høyere andel interesserte i de små kommunene, men forskjellen er ikke signifikant.

5.2.4 Hovedteori 5: Foreldrenes adferd har betydning for ungdoms interesse for Forsvaret

Vi ønsker å teste ulike sider av foreldrenes adferd og se om vi finner en sammenheng mellom det og ungdommenes interesse for å avtjene førstegangstjeneste. Vi antar at holdninger ungdommene får med seg hjemmefra kan spille inn på deres interesse for Forsvaret.

Det første spørsmålet vi analyserer, er “Hvor ofte leser foreldrene dine aviser”. Det å lese aviser kan være et tegn på at man er oppdatert og samfunnsengasjert, som igjen kan spille inn på holdning til Forsvaret. Resultatene i tabell 5.10 skal tolkes slik: Blant de som svarte de ulike alternativene på spørsmålet om hvor ofte foreldrene leser aviser – hvor mange svarte også at de var interessert i å avtjene førstegangstjeneste? Forskjellene i de fire ulike gruppene i tabell 5.10 er ikke signifikante.

Det neste spørsmålet vi kan se på, er “Hvor ofte er mor eller far tilstede når du trener, leker, konkurrerer eller driver fysisk aktivitet?”. Resultatene for dette spørsmålet er vist i tabell 5.11. Forskjellene i de ulike gruppene er ikke signifikante.

Til slutt analyserer vi spørsmålet “Pleier du å være ute i naturen sammen med familien din i ferier?”. Resultatet fra denne analysen er vist i tabell 5.12. Forskjellene er ikke signifikante hvis vi bruker det Bonferronikorrigert signifikansnivået på 0,14 %. P-verdien er imidlertid så lav at det kan vurderes å forkaste nullhypotesen i dette tilfellet. Det ser i så fall ut til at ungdom som pleier å være ute i naturen sammen med familien, i større grad ønsker seg til Forsvaret enn de som ikke pleier det. Noe av bakgrunnen for dette er kanskje den tradisjonelle tilknytningen mellom Forsvaret og friluftsliv [7].

Hver dag	En gang i blant	Aldri	Vet ikke
36,5 %	37,5 %	22,2 %	33,3 %

Tabell 5.10 Tabellen viser hvor mange som var interessert i å avtjene førstegangstjeneste blant de som valgte de ulike svaralternativene for spørsmålet “Hvor ofte leser foreldrene dine aviser?”. (N = 1248, p-verdi = 48 %)

Nesten aldri eller aldri	En til fire ganger per måned	Hver uke	Flere ganger per uke
33,8 %	37,9 %	36,7 %	45,2 %

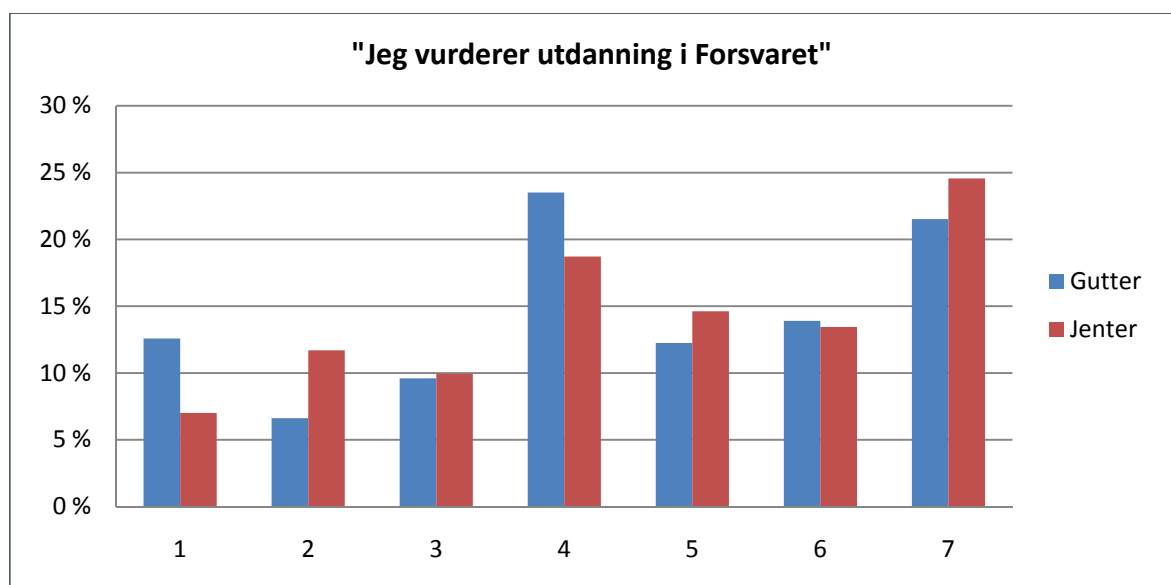
Tabell 5.11 Tabellen viser hvor mange som var interessert i å avtjene førstegangstjeneste blant de som valgte de ulike svaralternativene for spørsmålet “Hvor ofte er mor eller far tilstede når du trener, leker, konkurrerer eller driver fysisk aktivitet?”. (N = 1318, p-verdi = 11 %)

Nesten aldri eller aldri	Sjelden	Ja, av og til	Ja, ofte
25,0 %	31,4 %	39,1 %	40,3 %

Tabell 5.12 Tabellen viser hvor mange som var interessert i å avtjene førstegangstjeneste blant de som valgte de ulike svaralternativene for spørsmålet “Pleier du å være ute i naturen sammen med familien din i ferier?”. (N = 1322, p-verdi = 0,2 %)

5.2.5 Hovedteori 6: Menn er mer interessert i militær karriere enn kvinner

Ett av alternativene som var listet opp i MUF som årsak til ønske om å avtjene førstegangstjeneste, var “Jeg vurderer utdanning i Forsvaret”. Siden utdanning og militær karriere er tett knyttet til hverandre, kan vi se hvordan jentene og guttene svarte på dette spørsmålet. Figur 5.7 viser svarfordelingen for alle respondentene som svarte at de var interessert i å avtjene førstegangstjeneste.

Figur 5.7 Svarfordelingen på utsagnet “Jeg vurderer utdanning i Forsvaret”, blant de respondentene som var interessert i å avtjene førstegangstjeneste. Respondentene skulle krysse av på en skala fra 1 til 7, der 1 betydde “Fullstendig uenig” og 7 betydde “Fullstendig enig”. (N = 473, p-verdi = 20 %)

Blant jentene er det en større andel som svarte alternativ 7 – det vil si “Fullstendig enig” – enn blant guttene. Vi så i tabell 5.8 at jentenes gjennomsnittssvar på dette spørsmålet er 4,61, mens guttenes er 4,44. Forskjellen på guttene og jentene er imidlertid ikke signifikant. Vi kan ikke konkludere med at det er forskjell i hvorvidt gutter og jenter som ønsker tjeneste i Forsvaret, vurderer utdanning i Forsvaret.

I MUF skulle respondentene svare på spørsmålet “Hva skal du bli når du blir stor?”. Det var listet opp 27 ulike yrker, og respondentene skulle krysse av på en skala fra 1 til 7, der 1 betydde “Særdeles uaktuelt” og 7 betydde “Særdeles aktuelt”. Blant yrkene som var listet opp var følgende:

- militær (profesjonell soldat)
- militær (leder)
- politi

I tabell 5.13 ser vi hvor stor andel av de som var interessert i å avtjene førstegangstjeneste som svarte alternativ 6 eller 7 på de tre yrkene. P-verdiene er regnet ut basert på hvordan jentenes og guttenes svar fordelte seg på hele skalaen fra 1 til 7. Vi ser at det ikke er signifikante forskjeller mellom kjønnene i interesse for militær utdanning.

Vi ønsker også å undersøke om jenter i større grad enn gutter bruker Forsvaret som springbrett til politiutdanning. Når det gjelder interesse for politiutdanning, er det viktig at vi sammenligner tallene i tabell 5.13 med tilsvarende tall i hele utvalget av ungdommer. I det totale utvalget i MUF sier 17,9 % av guttene at de er interessert i politiutdanning, mens 14,8 % av jentene sier det samme. Andelen jenter er dermed lavere enn andelen gutter. Blant de som er interessert i Forsvaret, ser vi derimot i tabell 5.13 at andelen jenter som er interessert i politiutdanning er større enn andelen gutter som er det. Dataene i MUF viser dermed en tendens til at jenter i større grad enn gutter bruker Forsvaret som springbrett til politiutdanning. Forskjellen på gutter og jenter er imidlertid ikke signifikant hverken i tabell 5.13 eller i det totale utvalget.

Yrke	Gutter	Jenter	P-verdi
Militær (profesjonell soldat)	33,2 %	24,9 %	24,3 %
Militær (leder)	33,0 %	23,8 %	41,6 %
Politi	20,0 %	24,7 %	18,6 %

Tabell 5.13 Tabellen viser hvor stor andel av guttene og jentene som svarte 6 eller 7 på de tre yrkene som er listet opp, blant de som hadde svart at de var interessert i å avtjene førstegangstjeneste. Disse var noen av mange yrker som var listet opp under spørsmålet “Hva skal du bli når du blir stor? Vi har plukket ut noen tilfeldige jobber som kan være aktuelle for deg når du blir 30–40 år”.

6 Befalsskolestudien

“Befalsskolestudien – Felles opptak og seleksjon 2010” (BSS) er gjennomført av NIH/F som et oppdrag i prosjekt “Forskning på årskull”. Hensikten med studien var å undersøke faktorer som kan være med å hemme eller fremme opptak til befalsskolene. Undersøkelsen skulle blant annet kartlegge bakgrunnsvariabler som demografiske data, fritidsinteresser, forhold knyttet til egenmotivasjon med mer. I denne rapporten vil de resultatene som er mest relevante for rapporten oppsummeres. Resultater og analyser fra undersøkelsen er beskrevet i sin helhet i en rapport fra NIH/F [9].

I utgangspunktet skulle alle 1503 personer som møtte ved FOS 2010 få forespørsel om å delta på spørreundersøkelsen. Av ulike årsaker var det bare 1105 personer som var innom rommet der undersøkelsen skulle besvares. Noen av disse ga ikke tillatelse til at svarene kunne brukes i forskning, og noen av dem måtte ekskluderes på grunn av duplisering av ID-nummer. Det var til slutt 1051 personer som ble inkludert i analysene av BSS.

BSS er en populasjonsundersøkelse med relativt høy svarprosent (ca. 70 %). Det er derfor ikke nødvendig å teste resultatene for statistisk signifikans, siden slike tester baserer seg på utvalgsundersøkelser der utvalget er en liten del av populasjonen. Vi antar at frafallet fra undersøkelsen er tilfeldig.

6.1 Analyse av relevante spørsmål

I dette kapitlet analyseres spørsmål i BSS som er relevante for rapportens tema.

6.1.1 Motivasjon

I Befalsskolestudien ble respondentene spurt “Hvorfor har du søkt befalsutdanning?”. Tolv ulike årsaker var listet opp, og svaret skulle oppgis på en skala fra 1 til 7, der 1 betydde “Fullstendig usant” og 7 betydde “Fullstendig sant”. Tabell 6.1 viser hvordan kvinner og menn i snitt svarte på de ulike årsakene. Tabellen viser hvilken rangering de ulike årsakene fikk for begge kjønn, basert på gjennomsnittsverdiene.

Årsaken “Det er arena for å teste egne grenser” har høyest snittsvar for begge kjønn, med god margin. I MUF så vi at lignende årsaker lå på topp der ungdommene ble spurt om årsaker for å ønske førstegangstjeneste. To årsaker har snittscore som er lavere enn det nøytrale valget 4. Det er “Jeg kunne tenke meg å delta i en væpnet konflikt der det handler om liv eller død” og “Jeg er fascinert av krig”. Også i MUF så vi at lignende årsaker hadde lav prioritet blant de som var interessert i å avtjene førstegangstjeneste.

Kvinnene gir de ulike årsakene generelt høyere score enn mennene. Det gir ikke så mye mening å sammenligne kvinner og menns snitt for hver enkelt årsak. Det mest interessante er hvordan kjønnene vurderer de ulike årsakene opp mot hverandre. Hvilke er viktigst, og hvilke er mindre viktige?

Årsak	Rangering, kvinner	Rangering, menn	Snitt, kvinner	Snitt, menn
Det er arena for å teste egne grenser	1	1	6,13	5,75
Forsvaret kan bidra til å skape fred i konfliktområder	2	2	5,51	5,43
Jeg vurderer videre utdanning i Forsvaret etter befalsutdanningen	3	3	5,36	5,22
Jeg ønsker å gjøre karriere i Forsvaret	4	5	5,10	4,70
Jeg ønsker Forsvaret som min fremtidige arbeidsplass	5	6	5,10	4,69
Jeg er opptatt av fredsarbeid	6	4	5,01	4,79
Det gir meg respekt og prestisje	7	8	4,45	4,35
Det for meg er forberedelse til annen utdanning	8	9	4,29	4,28
Jeg vurderer å gå ut i internasjonal tjeneste	9	7	4,14	4,44
Det er et steg mot videre utdanning på Krigsskolen	10	10	4,04	4,13
Jeg kunne tenke meg å delta i en væpnet konflikt der det handler om liv eller død	11	11	3,31	3,85
Jeg er fascinert av krig	12	12	2,22	3,06

Tabell 6.1 Tabellen viser ulike årsaker som var listet opp under spørsmålet “Hvorfor har du søkt befalsutdanning?”. Svaret skulle oppgis på en skala fra 1 til 7. Gjennomsnittsverdien av svarene er oppgitt for begge kjønn samt rangeringen de ulike årsakene fikk hos kvinner og menn, basert på gjennomsnittsverdiene.

Vi ser i tabellen at kvinner og menn har omtrent lik rangering av årsakene. Årsaken “Jeg er opptatt av fredsarbeid” kommer noe høyere opp for menn enn for kvinner. Det samme gjelder “Jeg vurderer å gå ut i internasjonal tjeneste”. Årsaken “Det gir meg respekt og prestisje” havner hakket høyere hos kvinnene enn hos mennene. Utover dette er rangeringen helt lik for kjønnene.

Disse resultatene viser at kvinnene ved FOS ikke lot seg motivere av “myke” faktorer som appellerer til altruistiske egenskaper i større grad enn det mennene gjorde.

6.2 Analyse av hovedteorier

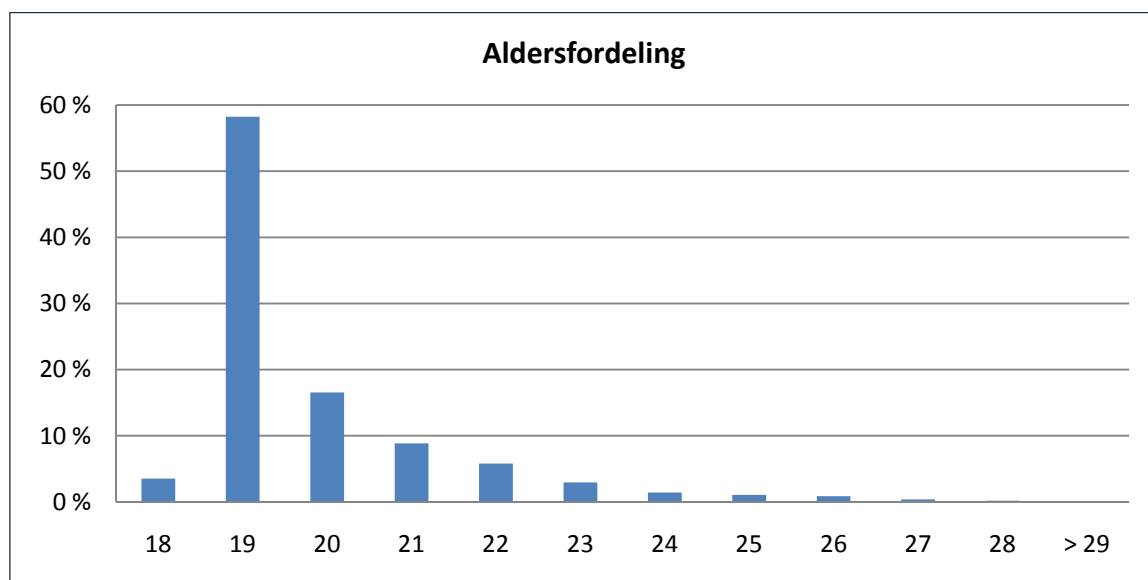
6.2.1 Hovedteori 4: De som er interessert i Forsvaret kommer i større grad fra landet og tettbygde strøk enn fra byer

I BSS ble respondentene spurt om hvordan de ville karakterisere sitt oppvekstmiljø. Det finnes ingen data fra undersøkelsen som beskriver nåværende bosted. I SD1 og MUF hadde vi informasjon om bostedskommune. Resultatene fra BSS kan derfor ikke sammenlignes direkte med resultatene fra de andre undersøkelsene, men resultatene er likefullt interessante med tanke på hovedteorien vi har formulert.

Vi kan se på hvordan respondentene svarer på spørsmålet om oppvekstmiljø. Hvis vi skal kunne si noe fornuftig om denne fordelingen, må vi relatere den til tilsvarende fordeling i resten av landet. Det vil si at vi burde se på oppvekstmiljøet til ungdommer i den aktuelle aldersgruppen i Norge. Statistisk sentralbyrå har informasjon om hvor mange mennesker som bor i tettbygd og spredtbygd strøk i Norge, fordelt på alder. Disse dataene kan til en viss grad sammenlignes med dataene fra BSS, men vi skal være forsiktige. Det som er viktig å tenke på, er:

- Kategoriene “Tettbygd strøk” og “Spredtbygd strøk” fra Statistisk sentralbyrå sine data, stemmer ikke overens med kategoriene i BSS. Vi kan anta at kategoriene “Bymiljø” og “Tettbygd strøk” i BSS dekkes av kategorien “Tettbygd strøk” hos Statistisk sentralbyrå, men vi kan ikke vite om vi har fullstendig overlapp.
- Dataene fra Statistisk sentralbyrå er fra 2001. Det er mulig at folk bor annerledes i dag enn de gjorde da.
- Dataene fra Statistisk sentralbyrå representerer *nåværende* bosted (i 2001), ikke bosted i oppveksten. Vi kan gjøre en antagelse om at flertallet av barn ikke endrer bostedsmiljø i oppveksten, eller i hvert fall at det store bildet holder seg konstant over flere år.
- Hos Statistisk sentralbyrå er tallene kategorisert etter aldersintervaller. De aktuelle intervallene for oss er 16–19 år og 20–24 år. Samtidig vet vi at de som var 19 år i 2010 var 10 år i 2001. Siden BSS undersøker oppvekstmiljø, vil det være relevant også å se på flere aldersintervaller i dataene fra Statistisk sentralbyrå.

Vi kan starte med å se på alderfordelingen i BSS. Denne er vist i figur 6.1. De fleste av respondentene er 19 år. Resten sprer seg fra 18 år til 28 år. Én respondent er eldre enn 28 år.

Figur 6.1 Aldersfordelingen til respondentene i BSS.

Kilde	Alder	Type bosted	Andel
BSS	18–29 år	“Tettbygd strøk” og “bymiljø”	63,3 %
Statistisk sentralbyrå	6–15 år	“Tettbygd strøk”	75,9 %
Statistisk sentralbyrå	16–19 år	“Tettbygd strøk”	74,4 %
Statistisk sentralbyrå	20–24 år	“Tettbygd strøk”	78,3 %
Statistisk sentralbyrå	Hele befolkningen	“Tettbygd strøk”	78,8 %*

Tabell 6.2 Andel som har vokst opp i tettbygd strøk og by i BSS og andelen som bor i tettbygd strøk (i 2001) ifølge data fra Statistisk sentralbyrå. *Dette tallet er fra 2009.

Tabell 6.2 oppsummerer hvor stor andel som er fra “Tettbygd strøk” og “Bymiljø” i BSS og hvem som bor i “Tettbygd strøk” ifølge Statistisk sentralbyrå. Andelen i BSS ligger nesten ti prosentpoeng under andelen i dataene fra Statistisk sentralbyrå. Ifølge disse resultatene kan det se ut til at det er noe mer vanlig for ungdom som er vokst opp i spredtbygd strøk å søke seg til befalsskole, men vi skal være forsiktig med å trekke konklusjoner med tanke på usikkerhetene i den sammenligningen som er gjort.

6.2.2 Hovedteori 6: Menn er mer interessert i militær karriere enn kvinner

BSS inneholder et spørsmål om hvorfor respondentene har søkt befalsutdanning. Flere av svaralternativene på dette spørsmålet er relevante for et ønske om militær karriere. Tabell 6.3 viser en oversikt over de viktigste av disse. Tabellen viser hvor mange som har svart 5, 6 eller 7 på en skala fra 1 til 7, der 1 betyr “Fullstendig usant” og 7 betyr “Fullstendig sant”.

På de tre første spørsmålene i tabellen svarer menn og kvinner relativt likt. På spørsmålene “Jeg ønsker Forsvaret som min fremtidige arbeidsplass” og “Jeg ønsker å gjøre karriere i Forsvaret” ligger kvinnene mer enn 10 prosentpoeng høyere enn mennene. Blant kvinner som har tatt det skrittet at de møter opp ved FOS, ser det ut til at ønsket om karriere i Forsvaret er høyere enn for menn som har møtt opp ved FOS.

Hvorfor har du søkt befalsutdanning?	Menn	Kvinner
Jeg vurderer videre utdanning i Forsvaret etter befalsutdanningen	71,1 %	70,1 %
Det for meg er forberedelse til annen utdanning	47,8 %	49,2 %
Det er et steg mot videre utdanning på krigsskolen	44,7 %	43,3 %
Jeg ønsker Forsvaret som min fremtidige arbeidsplass	55,8 %	67,5 %
Jeg ønsker å gjøre karriere i Forsvaret	55,5 %	66,4 %

Tabell 6.3 Tabellen viser hvor stor andel av mennene og kvinnene som har svart at det er delvis eller helt sant at disse fem årsakene var grunn til at de søkte opptak til befalsutdanning.

7 Oppsummering av funn

I dette kapitlet vil vi først oppsummere funn som gjelder de syv hovedteoriene som ble formulert i kapittel 3. Arbeidet med undersøkelsene resulterte også i mange interessante funn som ikke kan kategoriseres under noen av hovedteoriene. Disse funnene oppsummeres til slutt i dette kapitlet.

7.1 Hovedteori 1: De som er interessert i Forsvaret er i bedre fysisk form enn de som ikke er interessert

Denne teorien er basert på en antagelse om at Forsvarets krav til fysisk form medfører at ungdom som er i god fysisk form, i større grad tiltrekkes av Forsvaret enn ungdom som ikke er i god form. Teorien ble testet i data fra Sesjon del 1 og MUF.

Sesjon del 1

De som er interessert i tjeneste i Forsvaret, trener oftere enn de som ikke er interessert i tjeneste. De interesserte vurderer sin egen muskelstyrke og kondisjon som bedre enn hos jevnaldrende. Dette gjelder både menn og kvinner.

MUF

De som er positive til å avtjene førstegangstjeneste svarer at de trener flere timer i idrettslag enn det de som er negative til tjeneste gjør. Forskjellen er imidlertid ikke signifikant. De positive svarer også at de trener flere timer utenom idrettslag enn det de negative gjør. Denne forskjellen ligger på grensen til å være signifikant. Disse resultatene gjelder for både gutter og jenter.

Vi konkluderer med at hovedteori 1 stemmer. De som er interessert i Forsvaret er i bedre fysisk form enn de som ikke er interessert i Forsvaret.

7.2 Hovedteori 2: De som er interessert i Forsvaret er flinkere sosialt enn de som ikke er interessert

Denne teorien er basert på en antagelse om at Forsvarets krav til at man kan leve tett på andre mennesker og ha evne til å kommunisere med andre, medfører at sosialt sterke personer i større grad tiltrekkes av Forsvaret enn de som er mindre sosialt sterke. Teorien ble testet i data fra Sesjon del 1 og MUF.

Sesjon del 1

Blant menn som er interessert i tjeneste i Forsvaret er det flere som gir seg selv høy poengsum på spørsmål knyttet til sosial kompetanse enn blant de som ikke er interessert i tjeneste. Blant kvinnene ser vi ikke en tilsvarende stor forskjell.

Sesjon del 1 har ingen spørsmål knyttet direkte til empatiske evner. Dette er typiske "feminine" egenskaper, og med tanke på at Forsvaret er mannsdominert er det sannsynlig at nivået på denne typen kompetanse kunne vært hevet i organisasjonen. Siden Sesjon del 1 er Forsvarets største rekrutteringsarena, bør det vurderes om slike spørsmål skal inkluderes i spørreskjemaet.

Eksempler på slike spørsmål kan være:

- “Jeg er flink til å vise omsorg overfor mennesker rundt meg.”
- “Jeg er flink til å oppfatte andres ønsker og behov.”
- “Jeg er flink til å se på andre hvordan de føler seg inni seg.”
- “Jeg er en god lytter.”

MUF

Blant guttene som er interessert i å avtjene førstegangstjeneste er det flere som svarer at de er flinke i sosiale situasjoner enn blant de som ikke er interessert. Blant jentene er det ikke en tilsvarende forskjell.

Vi konkluderer med at hovedteori 2 ser ut til å stemme for menn, men ikke for kvinner.

7.3 Hovedteori 3: Forsvarskommuner er overrepresentert blant hjemstedskommunene til de som er interessert i Forsvaret

Denne teorien er basert på tidligere studier som viser at søkere fra Hordaland er overrepresentert blant søkere til Sjøkrigsskolen, og at søkere fra Sør-Trøndelag er overrepresentert blant søkere til Luftkrigsskolen [6]. Denne teorien ble testet i data fra Sesjon del 1.

Sesjon del 1

Det er en større andel menn og kvinner som er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret i forsvarskommunene enn i andre kommuner. Dette er særlig tydelig for kvinner. For kvinner kan det også se ut som om denne sammenhengen er enda større for store forsvarskommuner. Dette ser vi ikke blant menn. Antall kvinner som er ansatt i Forsvarets enhet i forsvarskommunen, ser ikke ut til å ha betydning for kvinners interesse for å gjøre tjeneste.

Vi konkluderer med at hovedteori 3 ser ut til å stemme for forsvarskommuner slik de er definert i denne studien, spesielt når det gjelder kvinner.

7.4 Hovedteori 4: De som er interessert i Forsvaret kommer i større grad fra landet og tettbygde strøk enn fra byer

Denne teorien er basert på tidligere studier som viser at ungdom i Forsvaret ofte er glad i friluftsliv. En antagelse om at ungdom fra landet i større grad er vant til friluftsliv enn byungdom, er bakgrunnen for formuleringen av denne hovedteorien. Selv om dette er bakgrunnen for teorien, betyr ikke det nødvendigvis at friluftslivsvaner kan forklare resultatene vi fant. Det vil være mange faktorer som har betydning for forskjeller på personer som er vokst opp på landet og i byen. I denne rapporten refererer vi resultatene, uten å prøve å forklare årsaken til dem. Teorien ble testet i alle de tre datasettene

Sesjon del 1

Respondentene ble delt inn i to grupper, basert på om hjemstedskommunen er en bykommune eller en landkommune. Blant mennene er det en litt større andel som ønsker å gjøre tjeneste blant de som bor i bykommune enn blant de som bor i landkommune. Blant kvinnene er det derimot en betydelig større interesse blant de som bor i landkommune.

MUF

Respondentene ble delt inn i to grupper basert på størrelsen på hjemkommunen. Kommuner med over 30 000 innbyggere ble karakterisert som "stor kommune", og resten ble karakterisert som "liten kommune". Det er ingen signifikant forskjell i interesse for å avtjene førstegangstjeneste i de to gruppene.

BSS

I BSS finnes det ikke informasjon om respondentenes hjemkommune, men de skulle svare på spørsmål om oppvekstmiljø. Alternativene var "Bymiljø", "Tettbygd strøk" og forskjellige former for spredtbygd strøk og landsbygd. Respondentene ble delt inn i to grupper, der de som svarte at de hadde vokst opp i bymiljø eller tettbygd strøk ble sett på som én gruppe, og resten ble sett på som en annen gruppe. I disse dataene er det ingen respondenter som ikke er interessert i Forsvaret, siden alle har søkt befalsskole og møtt opp ved FOS. Det er derfor vanskelig å få resultater av verdi for denne hovedteorien. Sammenlignet med data fra Statistisk sentralbyrå kan det se ut som søkere fra by og tettbygd strøk lå noe lavt. I følge Statistisk sentralbyrå bor ca. 75 % av ungdom fra 16 år og oppover i Norge i by og tettbygd strøk. På FOS var 63 % fra slike områder. Vi har imidlertid ingen garanti for at respondentene har oppfattet oppvekstmiljø-kategoriene i undersøkelsen på samme måte som Statistisk sentralbyrå har delt inn sine data.

Basert på resultatet fra Sesjon del 1 konkluderer vi med at hovedteori 4 ser ut til å stemme for jenter, men ikke for gutter.

7.5 Hovedteori 5: Foreldres adferd har betydning for ungdoms interesse for Forsvaret

Bakgrunnen for denne teorien er en antagelse om at ungdom påvirkes av sine foreldre når det gjelder interesse for Forsvaret. Denne teorien kunne bare testes i begrenset grad. Testene ble gjort på data fra MUF.

MUF

Det er ingen signifikant sammenheng mellom ungdommers interesse for førstegangstjeneste og hvor ofte foreldrene leser aviser eller hvor ofte foreldrene er til stede når barnet trener eller konkurrerer. Sammenhengen mellom interesse for førstegangstjeneste og hvor ofte ungdommen er ute i naturen med foreldrene ligger i grenseland til å være signifikant.

Analysemulighetene for hovedteori 5 er så dårlige at det er vanskelig å konkludere med om den stemmer eller ikke. Fra dataene i MUF ser det ut til at teorien ikke stemmer.

7.6 Hovedteori 6: Menn er mer interessert i militær karriere enn kvinner

Denne teorien er basert på funn fra Forsvarets mediesenters årlige spørreundersøkelser ved FOS, der en større andel kvinner enn menn sier at de ønsker å søke politiutdanning etter endt utdanning i Forsvaret.⁶ Vi ønsker å undersøke om kvinner bruker Forsvaret som springbrett til andre karrierer, i større grad enn det menn gjør. Teorien ble testet i alle de tre datasettene.

Sesjon del 1

Vi antar at ønsket om å gjøre karriere i Forsvaret er tett knyttet til ønsket om å ta utdanning i Forsvaret. Det er ingen forskjell mellom kjønnene når det gjelder hvor stor andel som ønsker utdanning, blant de som er interessert i tjeneste i Forsvaret. Det er noen flere menn som ønsker seg Krigsskoleutdanning, som kanskje er den utdanningen som i størst grad underbygger militær karriere. Forskjellen på andelen menn og kvinner som ønsker denne utdanningen er imidlertid liten.

MUF

Jentene svarer mer positivt på at utdanning er årsak for å ønske førstegangstjeneste, men denne forskjellen mellom gutter og jenter er ikke signifikant. Blant de ungdommene som er interessert i å avtjene førstegangstjeneste, er det en større andel jenter enn gutter som sier at de vil bli politi. I det totale utvalget i studien, er det flere gutter enn jenter som sier at de vil bli det. Det kan derfor se ut til at jenter i større grad enn gutter bruker Forsvaret som springbrett til politiutdanning.

BSS

Blant kvinner og menn som møtte opp ved FOS 2010, svarer betydelig flere kvinner at de ønsker Forsvaret som fremtidig arbeidsplass og at de ønsker å gjøre karriere i Forsvaret. Det er imidlertid ingen fremtredende forskjell i om menn og kvinner mener Forsvaret er forberedelse til annen utdanning, om det er et steg videre mot utdanning på Krigsskolen eller om de vurderer annen utdanning i Forsvaret etter befalsutdanningen.

Hovedteori 6 ser ikke ut til å stemme. Tvert imot tyder resultatene fra BSS på at kvinner som er interessert i Forsvaret, er mer interessert i militær karriere enn menn som er interessert i Forsvaret.

7.7 Hovedteori 7: Kvinner og menn som er interessert i Forsvaret er relativt like

Denne teorien er basert på en antagelse om at Forsvarets tydelige mannsdominerte kultur tiltrekker en homogen gruppe mennesker. Analysene knyttet til denne hovedteorien trekkes ut av de testene som er gjort for de andre hovedteoriene.

Både Sesjon del 1 og MUF viser tydelig at både gutter og jenter som er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret, trener mer enn jevnaldrende og vurderer sin fysiske form som bedre enn jevnaldrendes fysiske form. MUF viser at ungdom som er interessert i å avtjene førstegangs-

⁶ Prosjektet har mottatt tall som viser dette gjennom personlig kommunikasjon med FMS.

tjeneste oftere er ute i naturen med familien enn de som ikke er interessert. Dette gjelder både gutter og jenter. Oppsummert kan vi si at gutter og jenter som er interessert i Forsvaret, har det fellestrekket at de er aktive ungdommer.

I MUF og BSS ser det ut til at gutter og jenter som er interessert i Forsvaret, har omtrent de samme årsakene for denne interessen. Det handler stort sett om at de ønsker å teste egne grenser, at de vil være aktive og slite litt. Jentene scorer ikke signifikant høyere på “mykere” motivasjonsfaktorer i MUF, som for eksempel “Jeg er opptatt av fredsarbeid”, “Forsvaret kan bidra til å skape fred i konfliktområder” og “Jeg ønsker meg et år hvor jeg kan lære om etikk og menneskeverd”. I BSS kom årsaken “Jeg er opptatt av fredsarbeid” høyere opp på guttenes liste over viktigste årsaker enn på jentenes.

Vi ser ingen betydelig forskjell i kvinners og menns ønske om utdanning i Forsvaret og militær karriere i Sesjon del 1. Blant de kvinnene som møtte opp ved FOS 2010, var det flere kvinner enn menn som oppga at de ønsker Forsvaret som sin fremtidige arbeidsplass.

I analysene knyttet til sosiale egenskaper så vi at menn som er interessert i Forsvaret, scorer høyere på sosial kompetanse enn menn som ikke er interessert i Forsvaret. Kvinnene ligger høyere enn menn i sosial score, både når det gjelder de kvinnene som er interessert i Forsvaret og de som ikke er det. Slik sett ser vi at de mennene som er interessert i Forsvaret faktisk ligner mer på *kvinner* når det kommer til sosial kompetanse.

Oppsummert kan vi si at spørreundersøkelsene vi har analysert indikerer at menn som ønsker seg til Forsvaret ligner mer på kvinner når det gjelder sosiale egenskaper enn andre menn, og kvinner som ønsker seg til Forsvaret ligner mer på menn når det gjelder fysiske egenskaper enn andre kvinner. Dette er en effekt vi observerer i undersøkelsene, men vi sier ikke noe videre om årsaker til dette fenomenet eller eventuelle forhold som påvirker det.

Vi konkluderer med at hovedteori 7 ser ut til å stemme på noen områder. Samtidig har analysene bare undersøkt noen få av mange aspekter knyttet til enkeltmenneskers egenskaper, holdninger og adferd.

7.8 Andre interessante funn

Her redegjøres det for funn fra de tre ulike undersøkelsene som ikke hører til under noen av de definerte hovedteoriene fra kapittel 3.

Interesse for tjeneste

I Sesjon del 1 finnes det ikke noen “Vet ikke”-kategori på utsagnet “Jeg vil gjerne gjøre tjeneste i Forsvaret”. I MUF så vi at hele 25 % av jentene og 20 % av guttene svarte “Vet ikke” på tilsvarende spørsmål. Vi kan anta at det er en stor andel usikre 17-åringer som svarer på Sesjon del 1. Mange av disse vil sannsynligvis havne på nei-siden. Blant kvinnene i Sesjon del 1 selekterer Vernepliktsverket kun de som har sagt at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret. Det er antagelig et rekrutteringspotensial blant kvinner som er usikre på om de vil tjenestegjøre,

og som vipper over til nei-siden. Imidlertid vil selvsagt de mest motiverte kvinnene i stor grad ytre ønske om å gjøre tjeneste.

Motivasjon for tjeneste

Både MUF og BSS viser at de viktigste årsakene for å ønske seg til Forsvaret handler om muligheter for å teste seg selv. Årsaker som “Forsvaret er en arena for å teste egne grenser”, “Jeg tror jeg har godt av det” og lignende, ble oppgitt som de viktigste årsakene for både gutter og jenters interesse for å gjøre tjeneste. Begge kjønn oppga at årsaker som “Jeg er fascinert av krig” og “Jeg ønsker å delta i væpnet konflikt”, ikke var relevante for deres interesse for Forsvaret.

Vurdering av fysisk form

I Sesjon del 1 ser det ut til at kvinner undervurderer og/eller menn overvurderer sin fysiske form. På spørsmålet der alle skulle vurdere sin egen kondisjon og muskelstyrke sammenlignet med jevnaldrende av samme kjønn, svarte mange flere menn at de vurderte seg selv som bedre enn sine jevnaldrende. Siden det er presisert at sammenligningen skal gjøres mot andre av samme kjønn, bør fordelingen på de som svarer at de er dårligere, like gode og bedre enn de andre være lik for begge kjønn. Det som også kan spille inn i dette bildet, er at kvinner bruker skalaer annerledes enn menn når de svarer på spørreundersøkelser. De er i større grad forsiktige med å bruke de ekstreme valgene, og svarer mer på “midten”. Disse to effektene er det viktig at VPV tar høyde for i kriteriene for hvem som blir selektert inn og ut fra Sesjon del 1. Kvinner er kanskje i bedre form enn de oppgir.

Vurdering av egnethet

Ifølge Sesjon del 1 tror menn i større grad enn kvinner at de passer til å gjøre tjeneste i Forsvaret. Blant de som faktisk har lyst til å gjøre tjeneste, tror 1 av 7 kvinner at de ikke passer til det. Bare 1 av 15 interesserte menn sier det samme. Det er ingen stor forskjell i hvor ofte disse kvinnene og mennene trener, så det skal i teorien ikke handle om at kvinnene er i dårlig form. Utover den kjensgjerning at menn er sterkere fysisk enn kvinner, er ikke fysisk form et argument som skulle gjøre disse kvinnene mindre kvalifisert til tjeneste enn mennene. Kanskje ser vi også her en effekt av at kvinner undervurderer seg selv, eller at menn overvurderer seg selv. Det er imidlertid vanskelig å konkludere med dette. Lærdommen er at Vernepliktsverket bør være klar over at mange interesserte og motiverte kvinner oppgir at de ikke passer, og at dette kanskje er en feilvurdering hos mange.

Interesse for utdanning versus interesse for tjeneste

Av kvinner som sier at de er interessert i utdanning i Forsvaret i Sesjon del 1, svarer hele 40 % at de ikke er interessert i tjeneste i Forsvaret. Tilsvarende tall for menn er 18 %. For en stor andel kvinner er dermed utdanningen i Forsvaret fristende, men det ser ut til at de kan stoppes av kravet til tjeneste.

Interesse for de ulike forsvarsgrenene

Nesten 10 % av kvinnene som sier at de er interessert i å gjøre tjeneste i Forsvaret i Sesjon del 1, har ikke interesse for noen av forsvarsgrenene. Dette tallet er betydelig lavere for menn. Mange

kvinner er dermed fristet av Forsvaret, men vil ikke velge forsvarsgren. Det er vanskelig å gjette på forklaringer til denne forskjellen på kvinner og menn. Kanskje ser kvinnene for seg noen typer stillinger i Forsvaret som de ikke klarer å plassere i en spesiell gren? Kanskje er mange opptatt av Forsvaret og mener det ville være interessant å bidra, men ser ikke helt hvordan? Det kunne vært interessant om Sesjon del 1 åpnet for et fritekstfelt der respondentene kan begrunne hvorfor de svarer “Ingen av delene” på spørsmål som dette.

8 Konklusjoner

8.1 “Jeg vil inn i Forsvaret – hvem er jeg?”

Hensikten med studien som er beskrevet i denne rapporten, var å identifisere ulike karakteristika ved personer som tiltrekkes av Forsvaret og ved personer som ikke gjør det. Sammen ga de tre spørreundersøkelsene grunnlag for å trekke flere konklusjoner knyttet til dette.

Gutter som tiltrekkes av Forsvaret er aktive ungdommer som trener mer enn sine jevnaldrende. Utover dette er det ikke oppdaget noen faktorer i denne studien som har stor innvirkning på gutters interesse for å gjøre tjeneste i Forsvaret. Gutter som bor i kommuner hvor Forsvaret har en betydelig tilstedeværelse og gutter som er omgjengelige og flinke sosialt, har en noe større tendens til å ønske seg til Forsvaret. Sammenlignet med betydningen av aktivitetsnivå og fysisk form, er disse faktorene imidlertid av liten betydning.

Også for jenter er aktivitetsnivå og fysisk form den viktigste faktoren som virker inn på ønsket om å gjøre tjeneste i Forsvaret. Jenter ser imidlertid ut til å påvirkes av flere faktorer enn gutter. Den typiske jenta som ønsker seg til Forsvaret er en aktiv jente fra en landkommune, gjerne fra en kommune hvor Forsvaret har betydelig tilstedeværelse.

Både gutter og jenter som ønsker seg til Forsvaret, har en forventning om at de vil få testet egne grenser, at de vil få være aktive og slite litt.

En høy andel gutter ønsker å gjøre tjeneste i Forsvaret i Norge. Kanskje er denne andelen så høy at man vanskelig kan påvirke flere til å ønske dette. Blant jentene er potensialet antagelig større. Dette kan muligens forklare hvorfor flere faktorer ser ut til å kunne påvirke jenter i retning av å ønske tjeneste.

En relativt stor andel av jentene som kunne tenke seg utdanning i Forsvaret, ønsker ikke tjeneste i Forsvaret. Dette er interessant, siden utdanning i Forsvaret innebærer tjeneste. Det er noe ved utdanningstilbudet som frister jentene. Virker det faglige interessant, eller er det gratis utdanning som tiltrekker? Dersom jentene stoppes av kravet til tjeneste – har de riktig oppfatning av hva slags tjeneste utdanningen medfører?

Gutter og jenter som ønsker seg til Forsvaret er like på mange områder, sammenlignet med sine jevnaldrende. Som nevnt er de over gjennomsnittlig aktive og i god fysisk form. Enda mer

interessant er det kanskje at det ser ut til at guttene som er interessert i tjeneste er på samme nivå som jenter når det kommer til sosiale egenskaper. Disse guttene mener at de er flinkere enn jevnaldrende gutter til å få kontakt med andre mennesker, de trives bedre med skolekamerater og omgås oftere venner.

Det ser ut til at gutter og jenter som ønsker seg til Forsvaret, har de samme motivasjonsfaktorene for dette. Jenter som viser interesse for tjeneste lar seg ikke motivere av “myke” verdier i noen større grad enn menn. Det interessante i denne sammenhengen blir da de som *ikke* er interessert i Forsvaret, som kanskje *kunne* latt seg motivere av verdier som “bidra til å skape fred”, “ta vare på menneskeverdet” og lignende. Synes ikke ungdom at Forsvaret representerer en mulighet til å bidra med denne typen innsats, eller er interessen for slik aktivitet i utgangspunktet lav i befolkningen?

8.2 Spørreundersøkelser som grunnlag for forskning

Spørreundersøkelser gir en god mulighet for å lære noe om en større gruppe mennesker. Det er viktig å huske at resultatene bare gjelder for nettopp denne gruppen, og ikke for alle mulige andre personer som kanskje ligner, har noen felles egenskaper med målgruppen osv. Undersøkelsen kan gi mye informasjon, men samtidig er opplevelsen at informasjonen likevel er relativt snever. En god spørreundersøkelse skal begrense seg til få temaer og spørsmål. I utarbeidelsen kan det være fristende å be om alt man måtte komme på som er relevant for undersøkelsens tema. Dette strider imidlertid mot etablerte retningslinjer for hva som er en spørreundersøkelse av god kvalitet.

Data som kommer fra spørreundersøkelser er allerede et begrenset sett av informasjon. I tillegg skal man beherske seg når det kommer til hvilke analyser man gjør. I denne rapporten har vi beskrevet hvordan hypotesefisking truer resultatenes kvalitet.

Det er også viktig å være forsiktig med hvordan resultater tolkes. Dette gjelder særlig utvalgsundersøkelser. Det kan spesielt være fristende å slå fast alle signifikante resultater som sannheter, og glemme at det faktisk er en betydelig sannsynlighet tilstede for at det observerte resultatet er tilfeldig. I tillegg er det alltid en usikkerhet knyttet til frafallet – det vil si de som av ulike årsaker ikke svarte på undersøkelsen. Som regel antas det at frafallet er tilfeldig, noe som i de aller fleste tilfeller ikke stemmer.

Sesjon del 1 er en helt unik undersøkelse der man både henvender seg til hele populasjonen og har et minimalt frafall fordi det er obligatorisk å svare. Vi kan anta at dataene i en slik undersøkelse er av god kvalitet. Samtidig står man også mye friere i analysene enn i utvalgsundersøkelser. Signifikanstesting er ikke relevant, og alle observerte resultater og forskjeller mellom grupper er reelle i populasjonen.

Ofte lærer man ikke så mye nytt når man analyserer spørreundersøkelser. Hypotesene er gjerne basert på mistanker eller tidligere funn. Det er sjelden slik at man klarer å formulere en teori som er tatt rett ut av lufta. Derfor er det mer vanlig at resultatene er lite overraskende enn at de er veldig overraskende.

I denne studien ble alle teorier formulert før vi studerte datasettene for å unngå hypotesefisking. Dette begrenset analysemulighetene noe. I fremtidige analyser anbefales bruk av datasplitting. På den måten kan forskeren studere den ene delen av datasettet, og kanskje avdekke sammenhenger som hun ikke tenkte på i utgangspunktet.

8.3 Fremtidige analyser

Sesjon del 1 gir en unik mulighet til å se på resultater over tid og følge trender. Materialet forteller noe om ungdommers forventning og holdning til Forsvaret. Å følge data fra denne spørreundersøkelsen over tid kan gi nyttig lærdom. Et spennende anvendelsesområde er for eksempel å bruke dataene til å se på effekter av ulike tiltak. Ved å studere dataene før og etter eventuelle tiltak, kan det være mulig å avdekke om tiltakene har ønsket effekt.

Oppfølging av Befalsskolestudien har også potensial til å gi nyttig kunnskap. Studien fanget opp ungdommenes holdninger helt i starten av møtet med Forsvaret. Ved å følge disse ungdommene framover i tid, kan man studere om, og hvordan, de endrer seg i sin tid i Forsvaret. Det er også mulig å kjøre samme undersøkelse på FOS hvert år, for å avdekke endringer blant de som møter til opptak.

Gjennom analysene av de tre spørreundersøkelsene har vi gjort en grunnleggende kartlegging som delvis svarer på spørsmålet om hvem det er som vil inn i Forsvaret. Samtidig har analysene generert nye spørsmål og avdekket at informasjonen i undersøkelsene er begrenset med tanke på å nå rapportens målsetning.

Alle de tre undersøkelsene som er studert, ble laget og gjennomført med andre målsetninger enn det som er temaet i denne rapporten. Gevinsten ved å analysere eksisterende datasett på denne måten, er stor i form av at det krever lite ressurser sammenlignet med mengden resultater som kan hentes ut. Ulempen er imidlertid at spørsmål og/eller målgruppe ikke nødvendigvis er tilpasset det man egentlig ønsker å undersøke. En nøye planlagt spørreundersøkelse der spørsmålene dreier seg om akkurat det vi skal studere, vil i enda større grad kunne gi nyttige og hensiktsmessige resultater.

I et videre arbeid bør vi ta sikte på å undersøke flere faktorer knyttet til ungdommers egenskaper, interesser og holdninger, med den hensikt å avdekke ulikheter mellom de som vil inn i Forsvaret og de som ikke vil det.

Referanser

- [1] Forsvarsdepartementet, "Stortingsmelding 36 (2006–2007); Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret", 2007.
- [2] A. Johannessen, *Introduksjon til SPSS*, Abstrakt forlag, 2003.
- [3] G. K. Bhattacharyya og R. A. Johnson, *Statistical concepts and methods*, John Wiley & Sons, Inc., 1977.
- [4] F. A. Dahl, M. Grotle, J. S. Benth og B. Natvig, "Datasplitting as a countermeasure against hypothesis fishing: with a case study for predictors for low back pain" *European Journal of Epidemiology*, utg. 23, nr. 4, s. 237–242, 2008.
- [5] A. H. Bonferroni, "Bonferroni and Sidak corrections for multiple comparisons" in *Encyclopedia of Measurement and Statistics*. N. J. Salkind, Ed. Sage, Thousand Oaks, Ca., 2007.
- [6] S. Glærum, E. Berg-Knutsen, S. Gulichsen, I. Johansen og F. B. Steder, "FFIs støtte til forsvarssjefens Forsvarsstudie 2007" Forsvarets forskningsinstitutt, FFI-rapport 2008/00606, 2008.
- [7] N. Rones, "'De beste jegersoldatene" i Heimevernets innsatsstyrker" *Sosiologi i dag*, utg. 41, nr. 1, s. 32–52, 2011.
- [8] N. Rones og K. Fasting, "Befalsskolestudien – Felles opptak og seleksjon 2010. Hva skjer i felt(et)?" Norges idrettshøgskole/Forsvarets institutt, 2011.
- [9] A. V. Stornæs og K. Fasting, "Befalsskolestudien – Felles opptak og seleksjon 2010. En spørreundersøkelse blant kvinnelige og mannlige kandidater under seleksjonsperioden", Norges idrettshøgskole/Forsvarets institutt, 2011.